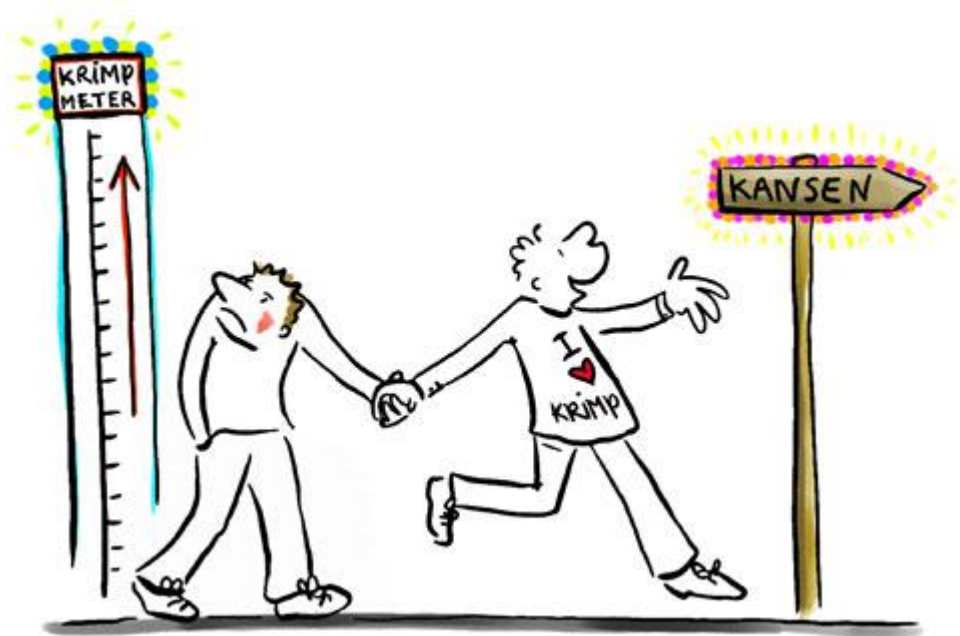

Demografische transitie en de maatschappelijke betekenis van de sportvereniging

Universiteit Utrecht

Demografische transitie en de maatschappelijke betekenis van de sportvereniging

Utrecht, 05 augustus 2014

Scriptie

Universiteit Utrecht

Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschappen

Master Sportbeleid en Sportmanagement (2012-2014)

Begeleider: Prof. Dr. A.E. Knoppers

2e lezer: Drs. M.G. van Slobbe

Opdrachtgever: NOC*NSF

Stagebegeleider: H. Veerman

Auteur: R. Gillieron

Studentnummer: 3809153

E-mail: riccardogillieron@hotmail.com

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeeronderzoek: 'Demografische transitie en de maatschappelijke betekenis van de sportvereniging'. Als ik de titel van mijn scriptie aan iemand vertel, zie ik altijd grote vraagtekens verschijnen op het gezicht van diegene. Het is voor mij dan niet verassend dat de tweede vraag die wordt gesteld, vaak gericht is om enige opheldering te geven over de inhoud van mijn scriptie. Uiteindelijk ben ik tot de conclusie gekomen dat ik dit onderwerp het best als volgt kan uitleggen: deze scriptie vormt een inkijk in de betekenis die respondenten geven aan de sportvereniging in gebieden waar men te maken heeft met ontgroening en vergrijzing.

Het proces van mijn scriptie heb ik beleefd als het rijden over de Via Appia in de Romeinse tijd: een lange weg vol hobbels en kuilen. Tijdens het proces heb ik mijzelf meer dan geërgerd aan de manier waarop het schrijven van een literatuurstudie een tijdrovende klus bleek te zijn. Daarentegen kreeg ik altijd weer energie als ik de respondenten met zoveel passie hoorde vertellen over hun betrokkenheid in de sportwereld. Al met al hoop ik dat deze scriptie een bijdrage levert aan het wetenschappelijk onderzoek op sportgebied. Tevens verwacht ik dat deze scriptie voor NOC*NSF, het ministerie van Binnenlandse Zaken en mogelijk andere organisaties een bijdrage kan betekenen.

Met betrekking tot de totstandkoming van deze scriptie is er een aantal mensen dat ik graag wil bedanken. Allereerst wil ik mijn vriendin bedanken voor haar steun tijdens dit proces. Jij kon als geen ander mij weer motiveren alsmede mij achter de voddens aanzitten om aan de slag te gaan met deze scriptie als ik mijn motivatie en/of inspiratie kwijt was.

Daarnaast wil ik Prof. Dr. Annelies Knoppers bedanken voor haar begeleiding tijdens mijn scriptie. Mede door uw kritische blik en opbouwende feedback is de scriptie daadwerkelijk een onderzoek geworden waar ik met enige gepaste trots op terug kan kijken.

Ook wil ik graag Peet Mercus en Hein Veerman bedanken. Peet wil ik bedanken voor de ervaring die ik van jou heb kunnen opdoen tijdens mijn tweejarige stage bij NOC*NSF. Hein wil ik bedanken voor zijn scriptiebegeleiding vanuit NOC*NSF. Beide dank daarvoor.

Als laatste wil ik ook mijn ouders bedanken voor de steun tijdens mijn gehele studietijd. Jullie stralen altijd positiviteit uit en dat kan ik enorm waarderen. Tevens heb ik jullie nog nooit zo vaak op zondag gezien in het afgelopen jaar.

Tot slot wens ik u veel leesplezier toe!

Riccardo Gillieron

Utrecht, 5 augustus 2014

Samenvatting

60% van de Nederlandse gemeenten heeft in 2025 minder inwoners dan op dit moment. De gemeenten die de komende jaren van de bevolkingsdaling hinder zullen ondervinden worden anticipeergebieden genoemd. Kenmerkend voor deze gebieden is dat voorzieningen als supermarkten en pinautomaten verdwijnen. Voor (potentiële) inwoners is het daardoor niet meer aantrekkelijk om zich te vestigen in dit gebied, aangezien de leefbaarheid in deze gebieden onder druk staat. Een van de weinige voorzieningen die vaak nog wel in een dorp te vinden is, is de sportvereniging. In deze scriptie wordt dan ook onderzocht welke betekenissen de sportbestuurders en de gemeente aan de sportvereniging geeft. Deze betekenisgeving over de sportvereniging wordt gerelateerd aan de mogelijke leefbaarheidsproblematiek in een anticipeergebied. De hoofdvraag luidt dan ook:

‘Welke betekenissen geven de beleidsambtenaren van de gemeenten, regio adviseurs en sportbestuurders aan de sportvereniging in anticipeergebieden?’

Om de hoofdvraag te beantwoorden heeft de onderzoeker gekozen voor kwalitatief onderzoek. Hierbij zijn 12 respondenten geïnterviewd door middel van semi-gestructureerde interviews. Deze respondenten kwamen uit verschillende gemeenten die als anticipeergebied zijn aangestipt. De verkregen data uit de interviews is geanalyseerd aan de hand van het concept betekenisgeving van Weick (1995). Hierbij is tevens onderzocht vanuit welke frames de geïnterviewden betekenis gaven aan de sportvereniging en de demografische transitie (Maitlis & Christianson, 2014).

Uit de interviews komt naar voren dat beleidsambtenaren sport betekenis geven vanuit hun eigen identiteit om te stellen of er wel of geen bevolkingsdaling plaats vindt in hun gemeente. Dit is tegenstrijdig met de regio adviseurs. Zij stellen dat de toekomstige bevolkingsdaling wel plaats zal vinden in de anticipeerregio's. Verder blijkt uit de interviews dat de sportbestuurders juist de sociale functie van de sportvereniging aanhalen om het belang van de sportvereniging te duiden. De beleidsambtenaren stellen vanuit hun eigen identiteit de sociale functie van de sportvereniging juist ter discussie. Door gebruik te maken van de concepten van Weick (1995) over betekenisgeving en de frames van Maitlis & Christianson (2014) kon er orde worden geschept binnen de complexiteit van de demografische transitie.

Er kan geconcludeerd worden dat beleidsambtenaren sport, regio adviseurs en bestuurders van sportverenigingen corresponderende en contrasterende frames gebruiken om betekenis te geven aan de demografische transitie. Door deze verscheidenheid aan betekenisgeving kan geconcludeerd

worden dat de problematiek van de demografische transitie per anticipeergebied verschillend is. Zowel vanuit de respondenten alsmede vanuit de literatuur blijkt dat de problematiek van de demografische transitie context afhankelijk is. Dit bemoeilijkt daardoor een alomvattende aanpak van de demografische transitie in anticipeergebieden.

Voor NOC*NSF kan dit betekenen dat als zij met sportverenigingen in anticipeergebieden samenwerken, rekening zullen moeten houden met de verschillende belangen die er in de desbetreffende gemeente spelen. Door de lokale context in kaart te brengen kan NOC*NSF de sociale functie van de sportvereniging bij de gemeente nog beter duiden. Dit kan de gemeente uiteindelijk laten inzien welke waarde de sportvereniging in de toekomst kan hebben voor de gemeente en haar inwoners.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Verklarende woordenlijst	8
1. Inleiding	9
1.1 Demografische transitie en leefbaarheid	10
1.2 Demografische transitie en sportverenigingen	12
1.3 Probleem- en doelstelling	14
1.3.1 Onderzoeksvraag	14
1.3.2 Deelvragen	15
1.4 Relevantie	15
1.4.1 Maatschappelijke relevantie	15
1.4.2 Wetenschappelijke relevantie	15
1.5 Leeswijzer	16
2. Theoretisch kader en literatuurstudie: De sportvereniging en haar sociale omgeving	18
2.1 Betekenisgeving, leefbaarheid en sport	18
2.2 Betekenisgeving in sportverenigingen	20
2.3 Leefbaarheid	23
2.4 Social sport policy in Nederland	25
2.5 Sociale cohesie	26
2.6 Sport en de positieve effecten van sociale cohesie	28
2.7 Samenwerking tussen de gemeente en de sportvereniging	30

3. Methodiek	32
3.1 Kwalitatieve casestudie	32
3.2 De casestudy	32
3.2.1 Gemeenten Borger-Odoorn, Vlist en Oud-Beijerland	32
3.2.2 De voetbalverenigingen	33
3.2.3 De onderzoeksgroep	33
3.3. Dataverzameling	34
3.3.1 Deskresearch	34
3.3.2 Semigestructureerde interviews	34
3.4 Data-analyse	35
3.5 Betrouwbaarheid en validiteit	35
3.6 Positie van de onderzoeker	36
 4. Resultaten	 37
4.1 Economic frame	37
4.1.1 Oorzaak van de demografische transitie	37
4.1.2 Ontwikkelingen demografische transitie	37
4.1.3 Samenwerking sportvereniging en gemeente	38
4.2 Politics and power frame	41
4.2.1 Oorzaak van de demografische transitie	41
4.2.2 Ontwikkelingen demografische transitie	41
4.3 Physical artifacts frame	43
4.3.1 Gevolgen demografische transitie	43
4.3.2 Sociale cohesie en leefbaarheid	44
4.4 Embodiment frame	44
4.4.1 Betekenis van de sportvereniging voor de gemeente	45
4.5 Social and cultural frame	45
4.5.1 Gevolgen demografische transitie	46
4.5.2 Betekenis van de sportvereniging voor de gemeente	46
4.5.3 Sociale cohesie en leefbaarheid	47

5. Discussie	50
5.1 Sensemaking en de demografische transitie	50
5.2 Sensemaking en de economie in de anticipeergebieden	52
5.3 Sensemaking en de sociale functie van een sportvereniging	53
5.4 Methodologische discussie	56
5.5 Reflectie op het theoretisch kader	56
6. Conclusie	57
6.1 Beantwoording van de deelvragen	57
6.1.1 Welke betekenissen geven beleidsambtenaren en regio adviseurs aan de ontwikkelingen van de demografische transitie?	57
6.1.2 Welke betekenissen geven de bestuurders van sportverenigingen aan de ontwikkelingen van de demografische transitie?	57
6.1.3 Hoe is de samenwerking tussen de gemeenten en de sportverenigingen in het kader van de demografische transitie?	58
6.2 Hoofdvraag	59
7. Aanbevelingen	61
7.1 Praktische aanbevelingen	61
7.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	62
Literatuurlijst	63
Bijlagen	68
Bijlage I Factsheet anticipeergebieden	68
Bijlage II Topiclijst	72

Verklarende woordenlijst

Voor het onderzoek is het van belang om duidelijkheid te verschaffen over de betekenis die wordt toegekend aan een drietal begrippen. Allereerst wordt het verschil tussen de begrippen 'krimpgebieden' en 'anticipeergebieden' geduid. Daarna wordt de betekenis van de sportsector uitgelegd.

Krimpgebieden en anticipeergebieden

Er is een essentieel verschil tussen de begrippen 'krimpgebieden' en 'anticipeergebieden'. Bij krimpgebieden is er sprake van een structurele bevolkingsdaling en huishoudensdaling. Vooral in Zeeuws-Vlaanderen, Zuid-Limburg en Noord- en Oost-Groningen daalt de bevolking. De Rijksoverheid (2012) spreekt hier van krimpgebieden. Het verwachtingspatroon bij anticipeergebieden is dat de bevolking in de komende jaren zal dalen. In de anticipeergebieden heeft men een inwoneraantal van 3.170.100 mensen (Droogh, Dicou & Eijkelkamp, 2013). Een compleet overzicht van alle anticipeer- en krimpgebieden staat in bijlage I (Rijksoverheid, 2012).

De sportsector

Binnen de kaders van deze scriptie wordt de sportsector gezien als het totaal van sportverenigingen en sportbonden die Nederland herbergt. Tevens maakt NOC*NSF als overkoepelende sportkoepel deel uit van de betekenis die aan de sportsector wordt toegekend. Het betreft hier dus de georganiseerde sport.

1. Inleiding

Krimp treft vereniging hard

In 2025 telt het Limburgse verenigingsleven 15 procent minder leden als gevolg van krimp. In de categorie 40 tot 65 jaar is de klap het grootst: 40 procent valt weg bij de club.

In die leeftijdsgroep zijn leden ook vaak als vrijwilliger actief. Dat blijkt uit het onderzoek 'Dokter Krimp' van het Huis voor de Sport Limburg, waar 377 sport- en muziekverenigingen aan hebben meegedaan. De daling is het grootst in Zuid-Limburg: 18 procent. In Midden-Limburg dreigt het aantal leden met 14 procent omlaag te gaan, in Noord-Limburg 13 procent.

De organisatie voorspelde eerder al dat het voortbestaan van zeshonderd sportclubs in Limburg op de tocht staat als ze niet inspelen op de bevolkingskrimp. De vergrijzing is een groot probleem voor de verenigingen, maar er is ook een fikse daling zichtbaar bij de jeugd. In de leeftijdscategorie 10 tot 19 jaar haakt bijna 25 procent af, omdat ze elders gaan studeren of steeds vaker kiezen voor een sport die niet in clubverband wordt beoefend.

Verenigingen zullen moeten vernieuwen, samenwerken of samengaan om te overleven, denkt directeur Jack Opgenoord van het Huis voor de Sport Limburg. Overheden zouden daarbij moeten helpen door alleen nog clubs te ondersteunen die laten zien dat ze daartoe bereid zijn...

(Claessens, 2012)

In bovenstaand nieuwsbericht valt te lezen dat sportverenigingen in Limburg worden bedreigd met een dalend ledenaantal ten gevolge van de bevolkingskrimp. Het voortbestaan van de sportverenigingen is daardoor niet gegarandeerd. De relatie tussen het thema 'bevolkingskrimp' en de sportvereniging, die in het nieuwsbericht naar voren komt, heeft veel raakvlakken met dit onderzoek. Dit onderzoek richt zich namelijk op betekenissen die worden gegeven aan de effecten van bevolkingsdaling op de sportvereniging en tevens de betekenissen die worden gegeven aan de maatschappelijke rol die de sportvereniging kan spelen binnen een anticipeerregio waar bevolkingsdaling de komende jaren plaats zal vinden.

1.1 Demografische transitie en leefbaarheid

Op de site van de Rijksoverheid (2012) wordt betekenis gegeven aan het thema bevolkingskrimp. De laatste jaren heeft dit thema een prominentere rol gekregen binnen het beleidsterrein van Binnenlandse Zaken. Uit onderzoek blijkt immers dat in 2025 60% van de Nederlandse gemeenten minder inwoners heeft dan nu. Vooral in Groningen, Zeeland en Limburg is deze trend waarneembaar (Rijksoverheid, 2012).

In de gebieden waar een bevolkingsdaling zich voordoet, is een aantal ontwikkelingen gaande die dit proces versterkt. Ten eerste is er sprake van ontgroening. Wat inhoudt dat er minder jongeren van onder de 20 jaar in deze gebieden wonen. Dit kan komen doordat men, ten opzichte van vroeger, minder kinderen krijgt. Tevens migreren de jongeren die nog wonen in deze gebieden sneller richting de grote steden, vanwege de grotere kansen die de arbeidsmarkt daar biedt. Ten tweede spreekt men van vergrijzing en zelfs van dubbele vergrijzing in deze gebieden. Vergrijzing betekent dat het aandeel 65-plussers groeit. Evenzeer groeit de groep 80-plussers binnen deze bevolkingsgroep. Als deze ontwikkelingsgang zich voordoet spreekt men van dubbele vergrijzing (Van Nimwegen & Van Praag, 2012). Deze ontwikkelingen kan men scharen onder de noemer demografische transitie.

De demografische transitie in deze gebieden kan leiden tot minder leefbare dorpen en steden. Volgens Leidelmeijer & Marlet (2011) is er een viertal factoren waarop men betekenis kan geven of de leefbaarheid van dorpen en steden wel of niet in een negatieve spiraal komt.

Ten eerste zorgt de bevolkingsdaling voor een afnemende investeringsbereidheid van de voorzieningen die in het dorp gevestigd zijn of voorzieningen die zich in de toekomst daar willen vestigen. Het arbeidspotentieel wordt minder en het winstperspectief van het verzorgingsgebied wordt negatiever, aangezien er minder mensen wonen. Hierdoor is het lastig om het bestaansrecht van voorzieningen, zoals huisartsen, bankautomaten, supermarkten en dergelijke, te behouden. Van Dam, De Groot & Verwest (2007) trekken deze aanname in twijfel. Volgens hen is het verdwijnen van commerciële en publieke voorzieningen een gevolg van het veranderend gedrag van consumenten en aanbieders. De ontwikkelingen op demografisch vlak hebben volgens Van Dam, De Groot & Verwest (2007) een beperkte invloed op het verdwijnen van voorzieningen. Desondanks deze tegengeluiden denken Leidelmeijer & Marlet (2011) dat de wegtrekkende beweging van voorzieningen ervoor zorgt dat het voor (potentiële) inwoners minder interessant wordt om zich te vestigen in het dorp. Dit kan volgens Leidelmeijer & Marlet (2011) als gevolg hebben dat er een daling van de bevolking in het dorp plaats vindt. Toch is de aanwezigheid van voorziening niet direct van invloed op de leefbaarheid (Gardenier, Nanninga, Reijn, & Weijer, 2011). Voorzieningen kunnen

binnen de sociale structuur voor sociale verbindingen zorgen, maar tegelijkertijd kunnen ze voor overlast zorgen. Zo kan een sportvereniging mensen met elkaar in contact brengen, wat kan zorgen voor meer sociale verbanden binnen een dorp (Verweel & Wolterbeek, 2011). Tegelijkertijd kan de buurt geluidsoverlast of parkeerproblemen ondervinden van de vereniging. Hierover in de literatuurstudie meer.

De tweede factor die volgens Leidelmeijer & Marlet (2011) de leefbaarheid negatief kan beïnvloeden, spitst zich toe op de werkgelegenheid en heeft enigszins raakvlakken met het voorzieningenniveau. Leidelmeijer & Marlet (2011) gaan ervan uit dat een bevolkingsdaling wordt veroorzaakt door de ontgroening en vergrijzing, waardoor er tegelijkertijd een afname van de beroepsbevolking zich voor zal doen. De afnemende beroepsbevolking zorgt volgens hen ervoor dat bedrijven moeilijker bekwaam personeel kunnen vinden. De voorzieningen gaan zich hierdoor ergens anders vestigen en dit zorgt voor minder werkgelegenheid. Kansrijke huishoudens zullen zich, vanwege het sombere carrièreperspectief, minder snel gaan vestigen in deze gebieden en eerder wegtrekken naar de grote stad. Kansarme doelgroepen (laag opgeleid, werkloos of een laag inkomen) blijven achter in deze gebieden, wat de kans op leefbaarheidsproblemen vergroot. Van Dam, De Groot & Verwest (2007) denken ook dat de werkgelegenheid afhankelijk is van de vraag- en aanbodzijde op de arbeidsmarkt. Zij stellen echter wel vraagtekens bij het feit of de werkgelegenheid in een anticipeergebied afhankelijk is van het aantal voorzieningen. Volgens hen is het de vraag of mensen de banen volgen of banen de mensen. Een voorbeeld dat laat zien dat de werkgelegenheid in een anticipeerregio kan toenemen, is gericht op de zorgdruk. Deze is inherent aan de vergrijzing. Door meer vraag naar zorg zal de werkgelegenheid toenemen. Dit kan betekenen dat de beroepsbevolking zich juist gaat vestigen in een anticipeergebied (Groenewold & De Beer, 2010).

Er kan dus geconcludeerd worden dat door verschillende wetenschappers tegenstrijdig wordt gedacht over de gevolgen die de bevolkingsdaling heeft ten aanzien van de werkgelegenheid binnen een anticipeerregio.

De derde en vierde factor richten zich op het woningaanbod en de mogelijke leegstand die dat oplevert. Leidelmeijer & Marlet (2011) stellen dat er minder vraag zal zijn naar woningen vanwege de bevolkingsdaling. De woningen worden minder aantrekkelijk geacht, waardoor de huizenprijzen dalen. Doordat het gebied minder aantrekkelijk wordt geacht zullen potentiële kopers, ook voor een lagere huizenprijs, niet investeren in deze woningen. Het risico dat hun huis na koop minder waard wordt, is hoger dan de kans dat de woning in waarde zal stijgen. Leegstand kan uiteindelijk een gevolg zijn. Volgens Van Dam, De Groot & Verwest (2007) is de aanname van Leidelmeijer & Marlet

enkel gebaseerd op een afname van het aantal huishoudens. In veel anticipeerregio's is namelijk sprake van een bevolkingsdaling vanwege de huishoudensverdunning. Daardoor neemt het aantal benodigde woningen soms zelfs toe (Van Dam, De Groot & Verwest, 2007). Ook kunnen goedkopere woningen mogelijk in trek zijn bij kopers die een langere reistijd voor hun werk op de koop toenemen.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken denkt dat de bovenstaande ontwikkelingen elkaar zullen versterken met als gevolg dat men uiteindelijk in een negatieve vicieuze cirkel beland. De aanname is hierbij dat een lager inwoneraantal van invloed is op het aantal investeringen dat door voorzieningen wordt gedaan. Minder voorzieningen zorgt voor een minder aantrekkelijk woonklimaat, wat weer van invloed kan zijn op het inwoneraantal (Leidemeijer & Marlet, 2011). De Rijksoverheid wil een doemscenario voorkomen: het beeld van uitgestorven en vervallen dorpen of steden die men nauwelijks leefbaar kan noemen (Rijksoverheid, n.d.). Zoals ik echter heb aangegeven, zijn er wetenschappers die hier anders over denken en ook andere betekenissen geven aan de gevolgen van de demografische transitie.

1.2 Demografische transitie en sportverenigingen

Bovenstaande probleemindicaties van demografische transitie op de leefbaarheid in een anticipeerregio, kunnen volgens NOC*NSF ook een negatieve uitwerking hebben op de sportvereniging die vaak nog in deze regio gevestigd is. Uit onderzoek (Verweij & Van der Lugt, 2011) blijkt dat inwoners, uit gebieden waar bevolkingsdaling speelt, relatief een lagere sociaal economische status hebben ten opzichte van inwoners uit gebieden waar nog geen bevolkingsdaling speelt. Dit komt door de werkgelegenheid die eenmaal lager is in anticipeerregio's. Daar komt bij dat uit de Sportersmonitor (Hendriksen & Hoogwerf, 2012) van NOC*NSF blijkt dat juist deze doelgroep, mensen met een lager sociaal economische status, onder de norm zit van 40 keer per jaar sporten. De oorzaak kan mogelijk zijn dat ze minder financiële middelen hebben om lid te blijven en/of lid te worden bij de sportvereniging. Daarnaast zorgt een bevolkingsdaling per definitie voor minder potentiële leden. Een lager ledental kan op haar beurt voor minder inkomsten uit contributie en minder barinkomsten zorgen. Dit betekent niet dat een sportvereniging geen bestaansrecht meer heeft. Bovenstaande indicaties kunnen echter wel een bedreiging vormen voor de continuïteit van de sportvereniging en de sportparticipatie binnen een krimpregio.

Bovenop de gevolgen van de bevolkingsdaling komen voor deze sportverenigingen ook de gevolgen van de financiële crisis erbij. Losstaand van het feit welke gevolgen dit heeft voor het behoud en werven van eventuele sponsors of voor het ledenaantal van de verenigingen, wordt vanuit NOC*NSF

specifiek gekeken naar de terugtrekkende beweging van de Rijksoverheid. Omdat de Rijksoverheid bezuinigt, worden steeds meer taken en verantwoordelijkheden bij de gemeenten neergelegd. De gemeenten zijn hierdoor genoodzaakt meer taken te reguleren, waardoor de gemeentelijke bestedingen dalen. Volgens NOC*NSF zijn de gevolgen hiervan ook voelbaar voor de sportsector. Afgelopen jaren zijn sportsubsidies verdwenen of ingekort. Het toekomstperspectief is niet rooskleurig. Sommige gemeenten worden wegens de financiële crisis genoodzaakt om in de toekomst de tarieven van sportaccommodaties te verhogen en soms deze te privatiseren (Hoekman, 2013). 'Landelijke bezuinigingen eisen hun tol, onder andere via een lagere bijdrage van het Gemeentefonds, waardoor ook u de broekriem moet aanhalen', aldus de voorzitter André Bolhuis van NOC*NSF (2013, pp. 4). Aangezien de gemeenten de grootste financier zijn van de sport heeft deze invloed op de sportverenigingen (NOC*NSF, 2013).

De dreiging van de krimp, zoals deze betekenis krijgt van de Rijksoverheid, maar ook de dreiging van de financiële crisis hebben invloed op het voortbestaan van de sportvereniging. Dit betekent dat NOC*NSF als koepelorganisatie probeert om haar sportbonden en verenigingen gerichte ondersteuning te bieden (NOC*NSF, 2012). NOC*NSF ziet voornamelijk de negatieve gevolgen voor sportverenigingen en de sportparticipatie. Zij schijnt weinig aandacht te hebben voor alternatieve gevolgen die geschetst zijn door wetenschappers als Van Dam, De Groot & Verwest (2007) en Groenwold & De Beer (2011).

Naast de functie die NOC*NSF heeft ten opzichte van haar sportbonden speelt bij NOC*NSF ook nog een ander belang. NOC*NSF denkt dat de bevolkingsdaling ook een rol speelt in de algehele sportparticipatie in de anticipeerregio's. NOC*NSF heeft, in samenspraak met de sportbonden, de sportagenda 2012 -2016 opgesteld. Hierin spreekt NOC*NSF de ambitie uit om op het gebied van breedtesport een verhoging van de sportparticipatie van 65% naar 75% te realiseren (NOC*NSF, 2012). Nu blijkt uit de Sportersmonitor (Hendriksen & Hoogwerf, 2012) dat 77% van de 5-11 jarigen meer dan 40 keer per jaar sport, terwijl maar 47% van de 65-plussers meer dan 40 keer per jaar sport. Aangezien er in anticipeerregio's meer ouderen en meer mensen met een lagere sociaal economische status wonen, kan er dus gesteld worden dat inwoners van de anticipeergebieden proportioneel minder sporten.

De bovenstaande uiteenzetting geeft aan welke betekenis de Rijksoverheid en NOC*NSF geven aan deze mogelijke problematiek. Zij denken dat zij in moeten spelen op de demografische transitie 1) in het kader van het leefbaar houden van een gebied met bevolkingsdaling 2) het ondersteunen van de sportverenigingen en 3) het vergroten van de sportparticipatie. De literatuur laat echter zien dat er ook andere betekenissen gegeven kunnen worden aan de demografische transitie.

1.3 Probleem- en doelstelling

De Rijksoverheid en NOC*NSF geven deels een overlappende, maar ook verschillende betekenis rondom de thematiek van bevolkingsdaling. Beide organisaties zien de bevolkingsdaling als een probleem waarop beleidsmatig gereageerd moet worden. Echter ziet de Rijksoverheid de bevolkingsdaling meer als een leefbaarheidsvraagstuk en is de insteek voor NOC*NSF meer gericht op de continuïteit van haar sportverenigingen.

Ik vraag me dan ook af in hoeverre sportverenigingen en gemeenten daadwerkelijk de bevolkingsdaling als problematiek herkennen en in hoeverre deze specifiek is voor haar eigen context. Tot nu toe wordt het probleem gesignaleerd door de organisaties die van bovenaf het probleem erkennen en op de agenda zetten. Deze top-down manier hoeft niet daadwerkelijk te betekenen dat sportverenigingen en gemeenten ook dezelfde betekenis gaan geven aan deze problematiek.

Aangezien sportverenigingen vaak als één van de weinige voorzieningen nog aanwezig is in de rurale gebieden, zal binnen het onderzoek gekeken worden in welke mate sportverenigingen in anticipeergebieden een bijdrage denken te leveren aan de leefbaarheid en sociale cohesie van het betreffende gebied. Leiden deze ontwikkelingen in de omgeving van de sportverenigingen en gemeenten in anticipeerregio's ook daadwerkelijk voor organisatorische, bestuurlijke en financiële vraagstukken (Saitua Nitsal & Schep, 2013)?

Dit onderzoek heeft dan ook als doel om inzicht te krijgen in de betekenissen die worden gegeven aan de demografische transitie door sportbestuurders van sportverenigingen, regio adviseurs en beleidsmakers van gemeenten aan een sportvereniging in een anticipeergebied. Welke betekenis geven de sportverenigingen aan haar eigen rol binnen een anticipeerregio, welke betekenis geven de sportverenigingen en de gemeenten aan hun toekomstperspectief en welke betekenis wordt gegeven aan de rol die de vereniging toebedeeld krijgt ten aanzien van de leefbaarheid binnen deze gebieden. De betekenissen kunnen inzicht geven op de wijze waarop een mogelijke verlaging van de sportparticipatie tegen gegaan zou kunnen worden, hoe de continuïteit van de vereniging gewaarborgd zou kunnen worden en hoe de leefbaarheid van het anticipeergebied op peil gehouden kan worden.

1.3.1 Onderzoeksvraag

Dit onderzoek zal zich richten op de maatschappelijke rol die een sportvereniging kan spelen in anticipeergebieden om de leefbaarheid in de anticipeerregio te behouden. De onderzoeksvraag die wordt gesteld in dit onderzoek is dan ook:

‘Welke betekenissen geven de beleidsambtenaren van de gemeenten, regio adviseurs en sportbestuurders aan de sportvereniging in anticipeergebieden?’

1.3.2 Deelvragen

De deelvragen, die aan de hand van de bovenstaande onderzoeksvraag gesteld worden, zijn:

- *Welke betekenissen geven beleidsambtenaren en regio adviseurs aan de ontwikkelingen van de demografische transitie?*
- *Welke betekenissen geven de bestuurders van sportverenigingen aan de ontwikkelingen van de demografische transitie?*
- *Hoe is de samenwerking tussen de gemeenten en de sportverenigingen in het kader van de demografische transitie?*

1.4 Relevantie

1.4.1 Maatschappelijke relevantie

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is gerelateerd aan de leefbaarheid van gebieden waar demografische transitie en mogelijke bevolkingskrimp op dit moment of in de toekomst een factor gaat spelen. De algehele opvatting is dat het de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid is om in de wensen en belangen van de burger te voorzien, zodat deze onder zo goed mogelijke omstandigheden kan leven (Rijksoverheid, n.d.). Zoals in de inleiding is geschetst, is de leefbaarheid in deze gebieden moeilijk te waarborgen en is de urgentie bij de Rijksoverheid hoog om daadwerkelijk maatregelen te nemen en deze problematiek het hoofd te bieden. De sportvereniging is één van de weinige voorzieningen in het dorp die er nog is. Vandaar dat ook de Rijksoverheid wil onderzoeken welke rol een sportvereniging kan innemen met betrekking tot de leefbaarheid in deze dorpen.

1.4.2 Wetenschappelijke relevantie

Zoals in de probleem- en doelstelling al naar voren kwam, kan er een tegenstelling zijn tussen de belangen bij de demografische transitie vanuit het instituut zoals de Rijksoverheid en de belangen van instituten als gemeenten of sportverenigingen. Maitlis & Sonenshein (2010) spreken van competing accounts. Het ene instituut problematiseert de thematiek van de demografische transitie en een ander instituut kan een andere (of geen) betekenis geven aan de problematiek van de demografische transitie. Er zijn dus mogelijke tegenstrijdigheden tussen de problemen die de Rijksoverheid voorziet met betrekking tot de leefbaarheid in de anticipeergebieden en hoe de sportverenigingen kijken naar deze problematiek.

Volgens Maitlis & Christianson (2014), twee wetenschappers die onderzoek doen naar sensemaking of betekenisgeving in organisaties, gaan organisaties en instituten pas betekenis geven als er een verandering of crisis plaats vindt. De Rijksoverheid en NOC*NSF zien een verandering, namelijk de bevolkingsdaling in anticipeerregio's. Zij geven betekenis aan deze demografische transitie door actief in te willen spelen op dit vraagstuk met gemeenten en sportverenigingen. Het is niet bekend of de sportverenigingen een verandering überhaupt herkennen en of ze dus betekenis geven aan deze demografische transitie. Wellicht is de sportvereniging financieel en bestuurlijk gezond en is er voor hen geen verandering waaraan zij betekenis zou moeten geven. Ik onderzoek verschillende en overeenkomstige betekenissen die aan deze demografische transitie worden gegeven en welke mogelijke consequenties daaraan verbonden worden.

De wetenschappelijke literatuur heeft een hiaat wat betreft de demografische transitie en de rol van de sportvereniging daarin. De algemene opvatting, die ik eerder heb beschreven, is dat de demografische transitie van invloed kan zijn op de leefbaarheid van een gebied (Leijdelmeijer & Marlet, 2011) en ook invloed kan hebben op het bestaansrecht van een vereniging (NOC*NSF, 2013). Boessenkool, Lucassen, Waardenburg & Kemper (2011) geven daarbij aan dat het bestaansrecht van de sportvereniging ten dele ligt in de maatschappelijke functie van de sportvereniging. De sportvereniging kan namelijk allerlei positieve effecten met zich mee brengen voor de omgeving van de sportvereniging. Daarin werd echter relatief weinig onderscheid gemaakt tussen de verschillende contexten waarin sportverenigingen zich kunnen bevinden. Er is dus nog weinig onderzoek beschikbaar over de maatschappelijke functie die een sportvereniging in een gebied met demografische transitie en mogelijke bevolkingskrimp kan bekleden.

1.5 Leeswijzer

In de leeswijzer wordt helder gemaakt wat u als lezer kan verwachten in de hoofdstukken die volgen.

Het eerste hoofdstuk is een inleiding op het thema 'demografische transitie en sportverenigingen' dat wordt besproken in deze scriptie. Tevens wordt in het eerste hoofdstuk de probleemstelling van het onderzoek neergezet. Deze bestaat uit het benoemen van de hoofdvraag en deelvragen en de doelstelling van het onderzoek.

Het volgende hoofdstuk zal een verdieping zijn op het theoretisch kader en de literatuur. Allereerst wordt in het theoretisch kader de rol van betekenisgeving in de sportvereniging uitgelegd. Tevens wordt de link gelegd met leefbaarheid. Dit zal in de literatuurstudie verder besproken worden. Hierin wordt weergegeven wat de maatschappelijke betekenis is van de sportvereniging op de leefbaarheid en sociale cohesie binnen een anticipeergebied.

In de laatste paragraaf wordt ook aandacht gegeven aan de samenwerkingsverbanden tussen de gemeente en de sportvereniging in het kader van leefbaarheid.

In hoofdstuk drie wordt de methodologie van het onderzoek behandeld. Er zal beschreven worden welke methodiek de onderzoeker heeft gebruikt om antwoord te geven op de hoofdvraag. Tevens wordt ingegaan op de rol die de onderzoeker inneemt in het onderzoek en wat de onderzoeker heeft gedaan om de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek te waarborgen.

Uiteindelijk zullen de resultaten van het onderzoek uiteengezet worden. Deze resultaten zullen in de discussie in verband getrokken worden met het theoretisch kader en de literatuur. Op basis van de resultaten en discussie, zal uiteindelijk de conclusie van het onderzoek naar voren komen. Als laatste zullen de aanbevelingen voor NOC*NSF en de wetenschappelijke aanbeveling aan bod komen.

2. Theoretisch kader en literatuurstudie: De sportvereniging en haar sociale omgeving

Dit hoofdstuk is een weergave van het theoretisch kader en de literatuurstudie die aan deze scriptie ten grondslag liggen. Allereerst wordt er dieper ingegaan op de theoretische lens die in deze scriptie wordt gebruikt. Het gaat hierbij om de theorie van Weick (1995) over betekenisgeving in organisaties. In deze scriptie wordt deze theorie in relatie gebracht met de sport.

Vervolgens wordt er ingegaan op de betekenis die men geeft aan de maatschappelijke waarde van de sportvereniging in relatie tot het belang van leefbaarheid en sociale cohesie binnen een anticipeergebied.

2.1 Betekenisgeving, leefbaarheid en sport

Het creëren van betekenissen in organisaties gebeurt continu en is onderdeel van het handelen van het individu. Hierbij wordt uitgegaan van een realiteit die door iedereen op een andere manier wordt waargenomen (Weick, 1995). Volgens Weick (1995) construeren individuen de werkelijkheid door interactie met de sociale omgeving. Weick (2005, p. 409) geeft de volgende definitie aan betekenisgeving:

‘Sensemaking unfolds as a sequence in which people concerned with identity in the social context of other actors engage ongoing circumstances from which they extract cues and make plausible sense retrospective, while enacting more or less order into those ongoing circumstances.’

De werkelijkheid creëren is een proces waarbij individuen betekenis geven aan iets om gebeurtenissen of vraagstukken die recent, ambigu of verwarrend zijn in een kader te plaatsen en te interpreteren (Weick, 1995). Binnen de kaders van deze scriptie wordt dit vertaald naar de betekenissen die individuen, die direct of indirect betrokken zijn bij de sportvereniging, geven aan de leefbaarheidsproblemen die zich voordoen in een anticipeergebied. Vanwege de demografische transitie verandert het oorspronkelijke kader waarin de sportvereniging acteert, zoals Leidelmeijer & Marlet (2011) schetsten. Het bestaansrecht van de sportvereniging is namelijk in het geding en de leefbaarheid binnen het anticipeergebied ook. Zoals in de literatuurstudie duidelijk zal worden, kan de sportvereniging een positief effect hebben op de leefbaarheid in een anticipeergebied. Een sportvereniging kan er immers voor zorgen dat betrokkenen er sociale contacten opdoen en een netwerk opbouwen wat bijdraagt aan de sociale cohesie binnen het anticipeergebied (De Hart, Knol, Maas-de Waal & Roes, 2002).

Dankzij deze mogelijke relatie tussen de leefbaarheid en de sportverenigingen kunnen betrokkenen een andere betekenis gaan geven aan de sportvereniging en haar sociale omgeving. De sportvereniging kan mogelijk niet meer vitaal blijven in haar huidige organisatievorm en dus gaat men nadenken over een andere organisatorische blauwdruk die van invloed kan zijn op de sociale omgeving. Volgens Maitlis & Christianson (2014) zijn zulke crises of veranderingen een moment waarop men bewust gaat worden van betekenisgeving. Hierdoor kunnen betrokkenen een andere betekenis gaan geven aan de sportvereniging en de leefbaarheid in een anticipeergebied. Op deze wijze zijn betrokkenen indirect opzoek naar een verklaring van hetgeen dagelijks om hen heen geschiedt en welke betekenis zij hier aan kunnen koppelen. Door het geven van betekenis wordt inhoud gegeven aan gebeurtenissen en vraagstukken waarop de betrokkenen acties kunnen ondernemen (Maitlis & Christianson, 2014).

Bij het proces van betekenisgeving is een zevental onderdelen dat volgens Weick (1995) invloed heeft op de betekenis die een individu geeft. Bij deze zeven onderdelen worden telkens voorbeelden vanuit de sportwereld gegeven.

- 1) Grounded identity construction. Het betekenis geven begint bij de identiteit van de betekenisgever. De identiteit is vanwege sociale interactie aan verandering onderhevig. Daarnaast kan binnen een bepaalde sociale context de identiteit van de betekenisgever anders zijn. Bijvoorbeeld iemand die voorzitter is van de voetbalvereniging en tevens coach is van een voetbalteam kan vanuit verschillende identiteiten, verschillende betekenissen kunnen geven aan ontwikkelingen.
- 2) Retrospective. Het individu handelt eerst en pas na de handeling vindt de rationalisatie en de betekenisgeving van het handelen plaats. Het gaat om handelingen die in het verleden tot bepaalde reacties hebben geleid. Zo maakt het bij een vereniging hoeveel leden de vereniging heeft, de emotie van het winnen en verliezen is altijd aanwezig. Dit geldt ook voor het bestaansrecht van de vereniging. Als de gemeente de vereniging geen bestaansrecht meer biedt, kan er een hoop emoties loskomen bij de leden.
- 3) Enactive of sensible environments. Het individu handelt en doordat men wel of niet reageert worden betekenissen gegeven aan de handeling van een persoon. In het perspectief van de vereniging kan dit betekenen dat zij geen betekenis geven aan de demografische transitie, aangezien ze het probleem niet zien.
- 4) Social. Het individu is onderdeel van de sociale context en de dynamische omgeving en past haar sociaal gedrag daar op aan. Als een individu betekenis geeft aan een gebeurtenis of vraagstuk, staat het individu niet op zichzelf, maar wordt het individu volgens Weick (1995)

beïnvloed door de sociale omgeving van het individu. Groepsdruk binnen een sportvereniging zou een individu kunnen beïnvloeden met betrekking tot de betekenis die deze geeft aan veranderingen.

- 5) Ongoing. Het individu zal altijd betekenissen blijven geven. Aan de gevolgen van de demografische betekenis wordt soms wel en soms geen betekenis gegeven. Moet de huur omhoog gaan vanwege de demografische transitie, dan geeft de sportvereniging op dat moment daar betekenis aan. Echter als dit probleem opgelost is, dan geeft zij geen betekenis meer aan de demografische transitie.
- 6) Focused on and by extracted cues. Aanwijzingen zijn details, maar geven betekenis aan bekende structuren waardoor men het totale frame een plaats kan geven. Als het leven binnen een anticipeergebied als positief of negatief wordt ervaren en zo geframed wordt, kan dat van invloed zijn op de betekenisgeving van een individu.
- 7) Driven by plausibility. Accuraatheid is bij betekenisgeving ondergeschikt. Het gaat om plausibiliteit. Als een argument om veranderingen in te voeren bij een sportvereniging lijkt te kloppen kan een individu zich meer inleven in de situatie en de verandering mogelijk accepteren.

2.2 Betekenisgeving in sportverenigingen

Nu het begrip 'betekenisgeving' aan de hand van het theoretische concept van Weick is uitgelegd in relatie tot de probleemstelling van deze scriptie, wordt in dit gedeelte van het onderzoek verder ingegaan op de invloed die betekenisgeving heeft op organisaties en dus op sportverenigingen.

Allereerst speelt de vraag hoe betekenisgeving tot stand komt in een organisatie. Maitlis & Christianson (2014) noemen een aantal factoren die van invloed zijn op het proces van betekenisgeving binnen een organisatie. Een indicatie voor het ontstaan van betekenisgeving binnen een sportvereniging zijn de ontwikkelingen die in de omgeving spelen. Op macro- en mesoniveau kunnen er ontwikkelingen optreden waar de sportverenigingen op moet anticiperen. In dit onderzoek valt te denken aan demografische ontwikkelingen, zoals de demografische transitie. Weick (1995) vertaalt deze ontwikkelingen naar extracted cues. Een sportvereniging kan op een negatieve of positieve manier betekenis geven aan deze extracted cues. Door niet te anticiperen op deze demografische transitie geeft de sportvereniging een negatieve betekenis, wat kan resulteren dat de sportvereniging geen bestaansrecht meer heeft (Leijdelmeijer & Marlet, 2011). Hierdoor zullen sociale contacten die via de vereniging tot stand kwamen, mogelijk niet meer te realiseren zijn. Er kan aan deze verandering ook op een positieve manier betekenis worden gegeven. Het gaat dan om het zoeken naar oplossingen om het bestaansrecht te behouden. Dit kan mogelijk door een

sterker maatschappelijk belang in te nemen in het anticipeergebied, wat de leefbaarheid in het gebied ten goede kan komen.

Een geheel andere factor heeft betrekking op de identiteit van de sportvereniging, alsmede de identiteit van het individu dat als toeschouwer, vrijwilliger of lid betrokken is bij de vereniging. Het individu kan door de demografische transitie merken dat er bijvoorbeeld minder leden zijn, waardoor het lastiger is om teams te vormen. Doordat er minder teams zijn op de vereniging zal dit ook gevolgen hebben voor de sociale contacten binnen een vereniging. Dit kan invloed hebben op de leefbaarheid binnen een anticipeergebied

In tegenstelling tot de voorgaande relatief onvoorziene factoren, kunnen ook geplande interventies voor veranderingen zorgen. Een nieuw gekozen voorzitter kan een geheel andere route gaan bewandelen die ervoor zorgt dat de leden van een vereniging betekenis gaan geven aan deze beleidswijziging.

Afhankelijk van het gebruikte frame kan de totstandkoming van betekenisgeving binnen een sportvereniging dus op vele manieren plaatsvinden. Tevens kan men met betekenisgeving verschillende doelen bereiken die effect hebben op de sportvereniging en daarmee de sociale omgeving. De eerste is een strategische koerswijziging die men met goed leiderschap kan bereiken. Met betekenisgeving wordt getracht draagvlak te creëren voor een nieuwe visie en strategie van de organisatie (Maitlis & Christianson, 2014). Een nieuw bestuur van een sportvereniging heeft nieuwe ideeën over het te voeren beleid. Vooral jong volwassenen in het bestuur kunnen mogelijk makkelijker een fusie tussen twee sportverenigingen voorstellen, dan hun oudere soortgenoten. Dit komt misschien door emoties van vroeger die bij de 'oude garde' meer aanwezig is. Dit kan betekenen dat de bestuurders vanuit een retrospectieve frame betekenis geven aan het probleem. Men handelt eerst voordat er rationalisatie plaatsvindt (Weick, 1995).

Ten tweede is betekenisgeving een belangrijk proces voor het 'leren' binnen de sportvereniging, teams/commissies en individuen. Door problemen en crises, die ontstaan binnen de vereniging, kan de vereniging sterker hieruit komen. Men heeft namelijk geleerd van de fouten en zal deze dus voorkomen in de toekomst of beter te lijf kunnen gaan (Christianson & Sutcliffe, 2009).

Als laatste kan betekenisgeving een positieve toevoeging zijn op de creativiteit en innovatie binnen een organisatie. Door veranderingen en gebeurtenissen wordt men creatief in het zoeken van oplossingen en innovatieve ideeën om de organisatie sterker te maken (Maitlis & Christianson, 2014). In het kader van sportverenigingen kan men denken aan nieuw sportaanbod als G-sporten of bedrijfssport, maar tevens het zoeken van nieuwe samenwerkingsverbanden met andere sporttakken of het maatschappelijk middenveld.

De realiteit wordt dus door iedereen anders geïnterpreteerd. Dit kan zijn door de diversiteit van de individuen zelf. Denk aan belangen, achtergronden en voorkeuren die individuen hebben. Deze zorgen ervoor dat iedereen een andere interpretatie van de werkelijkheid geeft. Specifiek komt dit binnen sportverenigingen ook voor. Een sportvereniging bestaat uit allerlei individuen die al dan niet een sociale band met elkaar hebben. Maitlis (2005) stelt daarom dat 'social process' een belangrijke factor is in het betekenis geven aan processen die binnen de vereniging afspelen. De leden zijn de baas van de vereniging en kunnen middels de algemene ledenvergadering hun stem laten gelden.

Harris (1994) voegt 'cultural process' toe aan deze beschrijving. De sportvereniging kan een mix van verschillende culturen herbergen. De heersende normen en waarden binnen de sportvereniging laten zien welke overkoepelende cultuur de vereniging uitstraalt. De hantering van deze normen en waarden worden door individuen opgenomen en kunnen van invloed zijn op omgangsregels die als normaal worden gezien door de samenleving. Het lid geeft op basis van de cultuur van de sportvereniging betekenis aan processen binnen de vereniging.

Een ander proces of factor die inspeelt op de betekenisgeving binnen de sportvereniging is 'power and politics' (Maitlis & Christianson, 2014). Volgens Weick (1995) spelen de sociale verbanden een rol in betekenisgeving binnen organisaties. De sociale omgeving geeft betekenis aan de functie van een vereniging doordat er bepaalde belangen meespelen. Een sportvereniging kan andere belangen hebben bij een feestje voor de jeugd (gezelligheid, sfeer, verenigingsgevoel) dan de buurt die daaromheen ligt (geluidsoverlast). Dit heeft invloed op de leefbaarheid. Betekenisgeving wordt dus beïnvloed door politieke- en machtsverhoudingen tussen organisaties.

Een andere factor die zorgt voor betekenisgeving is 'emotion' (Bartunek, Rousseau, Rudolph & DePalma, 2006). Volgens Bartunek, Rousseau, Rudolph & DePalma speelt emotie een rol bij verandering. Door individuen te betrekken bij het proces van verandering kunnen de emoties die eventueel loskomen eerder door de individuen in een kader geplaatst worden. De verandering is daardoor voor individuen makkelijker te accepteren. Emotie kan binnen sportverenigingen een grote rol spelen. Denk bijvoorbeeld aan bovenstaand voorbeeld over een mogelijke fusie tussen twee sportverenigingen. Zelfs als dit een positieve bijdrage kan leveren aan het bestaansrecht van beide sportverenigingen en de leefbaarheid van de sociale omgeving, dan nog is dit lastig te realiseren vanwege de emoties die individuen bij een sportvereniging hebben.

'Embodiment' is een andere factor die inspeelt op het geven van betekenis aan een sportvereniging en haar sociale omgeving (Cunliffe & Coupland, 2012). Denk bijvoorbeeld aan het gezondheidsthema overgewicht, waarbij de overheid de samenleving aanmoedigt om gezond te leven door onder

andere te bewegen. Een sportvereniging kan inspelen op dit thema door mensen van jong tot oud de mogelijkheid te bieden om te sporten op haar vereniging.

'Physical artifacts' (Weber & Glynn, 2006) kunnen ook van belang zijn voor het creëren van betekenisgeving. Het gaat hier om de accommodatie die de sportvereniging bezit. Wat is de status van de (kunst)grasvelden, de kantine en de kleedkamers? Zorgt dit ervoor dat meer mensen gebruik kunnen gaan maken van de sportvereniging? Als het complex in redelijke staat is kunnen wellicht ook andere organisaties gebruik maken van deze locatie. Dit zou betekenen dat de vereniging openstaat voor haar sociale omgeving.

Last but not least is het goed om te benoemen dat economische factoren ook een rol spelen in de betekenisgeving binnen een sportvereniging (Svetlova, 2007). Zo kan de financiële crisis ervoor zorgen dat sponsors van sportverenigingen zich terugtrekken, omdat ze het belangrijker vinden het geld ergens anders voor te gebruiken dan voor de sportvereniging. Daarentegen kan het ook zijn dat juist meer sponsors zich willen binden aan de vereniging, omdat het een goedkope manier van sponsoren is. De keuzes die binnen de economische kaders gemaakt worden kunnen impact hebben op de sportvereniging zelf en daardoor ook op de leefbaarheid binnen een anticipeergebied.

Men kan stellen dat betekenisgeving binnen de sociale context van een sportvereniging door verschillende factoren wordt beïnvloed. Elke factor heeft daarbij haar specifieke kenmerken waardoor betrokkenen op een andere manier betekenis geven aan het belang van een sportvereniging op de sociale cohesie en leefbaarheid van een anticipeergebied.

2.3 Leefbaarheid

In de vorige paragraaf is het begrip leefbaarheid en sociale cohesie al meerdere keren voorgekomen. Maar wat is nou leefbaarheid en hoe verhoudt zich dit tot sociale cohesie en het maatschappelijk sportbeleid? Onderstaande paragrafen zullen duidelijkheid verschaffen rondom deze thema's en hun betekenis tot de sport.

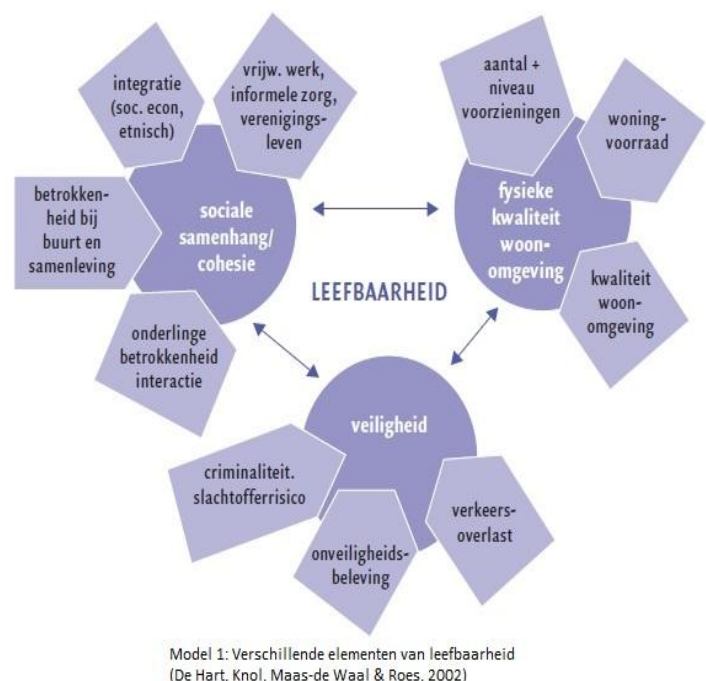
De afgelopen jaren komt het retorische begrip leefbaarheid regelmatig terug in de beleidsdocumenten van de overheid. In eerste instantie wordt het begrip leefbaarheid in relatie gebracht met de problematiek binnen achterstandswijken van steden, zoals het actieplan 'Krachtwijken' weergeeft (Ministerie van VROM, 2007). Binnen deze context staat de leefbaarheid onder druk vanwege een totaal pakket van verschillende maatschappelijke problemen, zoals onder andere hoge werkloosheid en armoede. Sinds 2009 is leefbaarheid ook een vaak gehoord begrip binnen het domein van demografische transitie in dorpen. Vergrijzing, ontgroening, verdwijnen van voorzieningen en het verlies van werkgelegenheid zijn ontwikkelingen die immers zorgen voor een

doemscenario van achtergestelde dorpen, waar het niet uitnodigend is voor potentiële inwoners om zich daar te vestigen. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de betekenis die men geeft aan de leefbaarheid van een dorp (Rijk, VNG & IPO, 2009).

Leefbaarheid is een subjectief en relationeel begrip. In de brede zin van het woord gaat leefbaarheid om de levensvorm en haar leefomgeving. Hierdoor is het een relationeel en subjectief begrip; de één vindt iets leefbaar of vindt iets leefbaarder dan de ander. Daar komt bij dat het een context afhankelijk begrip is. Zo hanteert men binnen het kader milieubeleid een andere betekenis van het begrip leefbaarheid dan binnen het kader van ruimtelijke ordening. Leefbaarheid lijkt daardoor een term te zijn dat allesomvattend is, maar tegelijkertijd veel ruimte laat voor interpretatie (Veenhoven, 2000).

De factoren die van invloed zijn op de leefbaarheid binnen een gemeenschap worden door De Hart, Knol, Maas-de Waal en Roes (2002) weergegeven in model 1 (zie volgende pagina). De Hart et al. (2002) bevestigen daarmee de relatie die Veenhoven (2000) weergeeft tussen leefbaarheid en de leefomgeving, waarbij leefbaarheid een buurtgebonden verschijnsel is. Het model geeft namelijk weer dat er een driehoeksverhouding is tussen de fysieke kwaliteit, de sociale kenmerken en de veiligheid die van invloed zijn op de leefbaarheid binnen de leefomgeving. Deze driehoeksverhouding is onderling weer te verdelen in andere leefbaarheidskenmerken, zoals wordt weergegeven in model 1.

Deze scriptie richt zich op de invloed van het verenigingsleven op de leefbaarheid als voorziening binnen het verenigingsleven. Volgens het model van De Hart et al. (2002) valt het verenigingsleven, en daarmee per definitie het sportverenigingsleven, onder het begrip 'sociale samenhang/cohesie'. Vandaar dat verderop in de literatuurstudie de betekenisgeving van het verenigingsleven op de sociale cohesie wordt onderzocht.

2.4 Social sport policy in Nederland

In de sportsector is het niet ongewoon dat er een sociale en maatschappelijke betekenis wordt gegeven aan de functies die de sport mogelijk herbergt. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) zet in haar beleidsnota 'De Kracht van Sport' (Ministerie van VWS, 2008) dat ze de maatschappelijke functie van de sportsector wil optimaliseren en daarmee de kracht, die de sport in zich heeft, wil benutten. Het ministerie van VWS geeft dus betekenis aan sport door het in een maatschappelijk kader te plaatsen. De kracht die het ministerie van VWS schetst, heeft verbanden met de sociale cohesie binnen de samenleving;

'Er is waarschijnlijk geen andere plaats waar zoveel mensen elkaar ontmoeten. Rond de sport vormen zich hechte, sociale netwerken en zelforganisaties, steunend op de vrijwillige inzet van betrokken mensen, die zich soms verder ontwikkelen tot maatschappelijke en zelfs professionele organisaties'
(Ministerie van VWS, 2008, p 9).

Ook in andere literatuur vindt men betekenissen die de kracht van sport bevestigen. In 'De alledaagse kracht van de sport' (Verweel & Wolterbeek, 2011) wordt aangegeven wat de maatschappelijke waarde van sport kan zijn. Hierin geeft men betekenis aan de maatschappelijke waarde door de ontmoeting centraal te stellen die binnen een sportvereniging plaatsvindt tussen leden van de eigen vereniging onderling en de ontmoeting tussen leden van verschillende sportverenigingen. Van hen wordt verwacht dat ze op een goede manier met elkaar omgaan en dat ze zich houden aan de normen en waarden van de sportvereniging. Er wordt gesteld dat de sportvereniging een verlengde huiskamer kan zijn waar het niet enkel om sporten gaat, maar ook om het sociale samenzijn. Op basis van deze aanname over de gevolgen van ontmoeting, kan leefbaarheid binnen de vereniging van belang zijn. Dat dit niet altijd even gemakkelijk is, laten de excessen op het voetbalveld zien, zoals het overlijden van scheidsrechter Richard Nieuwenhuizen in 2012. Gelukkig zijn dit uitzonderingen en gaat de ontmoeting tussen leden en niet leden met verschillende achtergronden (leeftijd, sociaaleconomisch, religie, etc.) vaak goed. Volgens Verweel & Wolterbeek (2011) vindt binnen de vereniging minder maatschappelijke uitsluiting plaats dan in andere sectoren als economie of onderwijs. Dit betekent niet dat er geen sociale uitsluiting plaats vindt. Veel sportverenigingen hebben niet voor alle doelgroepen gericht sportaanbod. Denk hierbij aan specifiek aanbod voor senioren of lichamelijk en geestelijk gehandicapten.

De Knop, Hoyng & Theeboom (1998) gebruiken plausibiliteit om sociale betekenissen toe te kennen aan sportverenigingen die al dan niet verweven zijn met het sociaal maatschappelijke effect van sport. Volgens hen kan sporten een positief effect hebben op de gezondheid, omdat deelname aan

sport bevorderlijk kan zijn voor een gezond en fit lichaam en het mogelijk een prima remedie kan zijn tegen depressie, hart- en vaat ziekten, stress en talloze andere ziektebeelden (Van Bottenburg & Schuyt, 1996). Tevens kan deelname aan sport voor een positief effect zorgen op het zelfbeeld, zelfvertrouwen en zelfbewustzijn van deelnemers (Campbell & Hausenblas, 2009). Dit kan van positieve invloed zijn op de leefbaarheid van een anticipeergebied.

De sportsector krijgt ook betekenissen vanuit een economisch perspectief. Het kan een positief effect hebben op de economie. Het organiseren van sportevenementen, de bouw van sportaccommodaties, het kopen van sportartikelen en dergelijke zorgen ervoor dat de waarde van sport aan de Nederlandse productie van goederen en diensten in 2010 10,5 miljard euro bedroeg (CBS, 2013). Dit komt overeen met 0,9% van het totale bruto binnenlandse product (BBP) van 2010. In tegenstelling tot andere sectoren nam de werkgelegenheid ook nog toe (CBS, 2013). Daarnaast kan sport zorgen voor een betere integratie van immigranten in de Nederlandse samenleving (Verweel & Wolter, 2011). Minder patiënten in de zorg, meer welvaart en verbetering van socialisatie van immigranten kunnen een verbetering op de leefbaarheid van de samenleving in anticipeergebieden betekenen.

Door NOC*NSF, de overheid en in de verschillende literatuur wordt geschetst dat sport een rol van betekenis kan spelen in de samenleving en dat het een belangrijke maatschappelijke functie in kan nemen. Dit kan mogelijk ook gelden voor anticipeergebieden, maar er is nog weinig onderzoek dat zich spitst op deze problematiek.

2.5 Sociale cohesie

‘Door de niet aflatende betrokkenheid en bevrogenheid van mensen is de sport het belangrijkste sociale verband van onze huidige samenleving’ (Ministerie van VWS, 2008, p. 9)

Bovenstaand citaat van het ministerie van VWS laat zien dat sport een belangrijke rol speelt in de huidige samenleving. In dit gedeelte zal verder worden ingegaan op de betekenisgeving van het begrip sociale cohesie in relatie tot de sportvereniging.

Schnabel (2000) definieert sociale cohesie als; ‘de mate waarin mensen in gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijk leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving’ (p. 22). Sociale cohesie geeft de relatie en de betrokkenheid weer tussen het belang van het individu en die van de samenleving. Binnen de samenleving zijn normen en waarden aanwezig die voor iedereen als normatief worden aangenomen (Huygen & De Meere, 2008). De onderliggende gedachte is hierbij dat de sociale cohesie invloed heeft op de betekenissen die mensen geven aan onderlinge verbondenheid en

solidariteit. Het gaat om gedeelde normen en waarden, sociale controle en daarbij in- en uitsluiting van mensen (Forrest & Kearns, 2001).

Bovenstaande betekenis van en aan sociale cohesie kan men tevens projecteren op het sportdomein binnen een anticipeergebied. In deze context worden dan de leden en betrokkenen bij de sportvereniging gezien als sociaal verband die onderling verbonden zijn. Aanvullend wordt bekeken wat de sociale functie van de sportvereniging in de samenleving en daarbij in het anticipeergebied is. Dit kan ten goede komen aan de leefbaarheid binnen het gebied.

Het is hierbij verstandig om een kanttekening te plaatsen. De definitie van sociale cohesie laat namelijk ruimte voor discussie over de beoordeling van haar effecten. Zo kan men sociale cohesie op individueel niveau alsmede op groepsniveau beoordelen. Dit betekent dat gunstige effecten voor het individu tegelijkertijd schadelijk kunnen zijn voor de sociale cohesie op groepsniveau. Dit geldt andersom ook (Van den Berg, Dekker & De Hart, 2008). Te denken valt bijvoorbeeld aan de positieve en negatieve effecten van groepsdruk op het individu.

Bij voldoende interne sociale cohesie zijn dit begrippen die een positief effect kunnen hebben op de leefbaarheid van de gemeenschap zelf. Het ontstaan van interne sociale cohesie ligt verscholen achter vertrouwensrelatie die die leden van een team onderling met elkaar delen. Deze vertrouwensrelatie wordt positiever naarmate de normen en waarden, leeftijd, hobby, culturele achtergrond, sociaaleconomische positie, etc. gedeeld worden met leden van de gemeenschap. Doordat leden van de sportvereniging zulke eigenschappen delen wordt de band onderling beter en kan het ongelijkheid, lage betrokkenheid en conflicten beter het hoofd bieden (Forrest & Kearns, 2001). Op deze manier wordt er betekenis gegeven aan de sociale cohesie binnen een team, doordat het inspeelt op de vertrouwensrelatie. Empathie, altruïstische normen en saamhorigheidsgevoelens, zijn dan ook niet voor niets begrippen die men snel in verband brengt met sociale cohesie (Van den Berg, Dekker & De Hart, 2008).

Een team van een sportvereniging kan dus met elkaar onderling een band hebben, maar het kan ook een band creëren met andere teams van dezelfde of van een andere sportverenigingen. Doordat men in aanraking komt met andere teams, door bijvoorbeeld na de wedstrijd met hen een drankje te drinken, kan dit een positief effect hebben op de externe sociale cohesie. Op deze manier komen individuen en andere groepen uit het anticipeergebied in contact met een bepaalde gemeenschap die in een ander dorp binnen het anticipeergebied gelegen is. Dit kan van positieve invloed zijn op de sociale cohesie van een totale gemeenschap in anticipeergebieden (Jongbloed, 2010).

Sociale cohesie brengt niet enkel positieve effecten met zich mee, maar kan ook negatieve effecten hebben. De grote mate van sociale cohesie bij teams van een sportvereniging kan ervoor zorgen dat er een tweespalt is tussen individuele belangen en groepsbelangen. Positieve effecten voor de groep kunnen tegenstrijdig namelijk zijn voor de belangen van een individu, belangen van andere groepen en voor de samenleving als geheel (Schnabel, 2000). De hoge mate van groepssolidariteit kan ervoor zorgen dat individuele leden zich niet vrij kunnen bewegen en uiten in een team. Groepsdruk kan uiteindelijk een gevolg zijn, waardoor het individu zich niet natuurlijk gaat gedragen binnen een team. Het vertrouwen binnen het team en tussen de verwante groepsleden neemt toe en dat zorgt ervoor dat de muren van de groep steeds hoger worden. Het wantrouwen ten aanzien van andere spelers of teams wordt groter. Voor een individueel lid wordt het daardoor als nieuweling moeilijker om te integreren in een bestaand team. Dit maakt het dus voor nieuwe leden lastig om goed te integreren in een sportvereniging. Vanwege de hoge interne sociale cohesie binnen de verenigingen of binnen een team worden de door hun gevormde normen en waarden als normatief gezien. De beeldvorming richting andere teams kan daardoor vertroebeld raken en schadelijk zijn voor de omgeving. Het team vindt immers dat wat zij pretenderen als normatief moet worden gezien en iedereen die zich daaraan onttrekt wordt als buitenstaander en niet ingewijde gezien. In een vergevorderd stadium kan dit betekenen dat men ook op gespannen voet gaat leven met de normen en waarden van de samenleving. (De Hart, Knol, Maas-de Waal & Roes, 2002).

Wetenschappers geven dus aan dat de sportvereniging bij kan dragen aan de interne en externe sociale cohesie binnen een anticipeergebied. Echter moet men ook rekening houden met de mogelijke negatieve kanten die kunnen spelen als er binnen groepen een te groot 'wij-zij' gevoel ontstaat.

2.6 Sport en de positieve effecten van sociale cohesie

Zojusit zijn de positieve en negatieve kanten van sociale cohesie geschetst. Van Bottenburg & Schuyt (1996) gaan hier verder op in door zichzelf de vraag te stellen of sport de sociale binding tussen individuen kan versterken en daarmee de sociale cohesie van de samenleving binnen een anticipeergebied kan bedienen. Hun antwoord is zowel positief als negatief. Volgens hen stimuleert sport de sociale binding tussen mensen. Op een sportvereniging kunnen mensen met een actief sportbestaan, namelijk de sporters, en mensen met een passief sportbestaan, bijvoorbeeld vrijwilligers en toeschouwers, uit alle lagen van de bevolking met elkaar in contact komen. Dit kan gebeuren zonder dat zij buiten de georganiseerde sport elkaar hoeven te kennen. Als mensen via de sportvereniging in contact met elkaar komen, nieuwe relaties aangaan en netwerken creëren, kan er betekenis gegeven worden aan de sociale functie van sport (Van Bottenburg & Schuyt). Tevens

kunnen mensen binnen een sportvereniging nieuwe sociale vaardigheden leren, normen en waarden opdoen en een gemeenschappelijke oriëntatie op collectieve belangen hebben (Van Bottenburg & Schuyt). Hierdoor kan het individu haar persoonlijke belangen een plek geven ten opzichte van het algemeen belang (Van de Berg, Dekker & De Hart, 2008). De sportvereniging kan dus belangrijk zijn in het creëren van betekenissen aan normen en waarden die bij een vereniging als normatief worden gezien. Denk hierbij aan organiserende en communicatieve vaardigheden die men ontwikkelt doordat men als vrijwilliger, bijvoorbeeld een bestuurslid of een commissielid, taken uitvoert binnen de sportvereniging. De nieuwe relaties en netwerken die worden aangelegd tussen mensen met verschillende achtergronden en de nieuwe vaardigheden, normen en waarden die mensen binnen een sportvereniging opdoen leveren mogelijk een bijdrage aan de vorming van tolerantie die essentieel is voor het algemeen vertrouwen van de samenleving (Uslaner, 1999). Uslaner (1999) geeft daarmee weer dat sociale cohesie niet alleen van invloed is binnen de sportvereniging, maar dat de samenleving tevens in aanraking kan komen met de positieve effecten van sociale cohesie. Een vorm die dit weergeeft is het vertrouwen wat individuen stellen in onbekenden en bekenden. Uslaner (1999) stelt dat individuen die sneller onbekenden vertrouwen, tevens eerder vrijwilligerswerk doen en daarmee een groter netwerk in leefgebied creëren. Een groter netwerk en meer relaties kunnen daarbij volgens Uslaner (1999) weer bijdragen zodat individuen sneller vertrouwen hebben in onbekenden en bekenden. Doordat deze olievlek groter wordt kan de samenleving binnen een anticipeergebied meer vertrouwen uitstralen en meer verbondenheid tonen.

Wetenschappers noemen drie factoren die vanuit democratisch oogpunt van belangrijke betekenis kunnen zijn voor maatschappelijke organisaties (Van den Berg, Dekker & De Hart, 2008). De eerste factor is het vermogen om verbindingen te leggen tussen verscheidene groepen mensen. Uit onderzoek in Vlaanderen blijkt namelijk dat het verband tussen sportbeoefening en antisociaal gedrag zoals, politiek wantrouwen, een gevoel van onveiligheid, etnocentrisme en individualisme niet sterk is (Scheerder, Theeboom, Van den Bergh & De Knop 2006). Breedveld & Van der Meulen (2003) concluderen op basis van empirisch onderzoek dat mensen die een sport beoefenen, meer vertrouwen stellen in de medemens in vergelijking met niet actieve-mensen. Een andere factor die hiermee verband houdt is het vermogen van de sportvereniging om overheid en burgers dicht bij elkaar te brengen. Het maatschappelijk middenveld is veelal de plek waar de politiek in de praktijk daadwerkelijk te zien is door de effecten die beleidsmaatregelen hebben op de samenleving. De sportvereniging kan vanuit dit oogpunt een maatschappelijke organisatie zijn die van belang is voor de gemeente uit het anticipeergebied. Zij kunnen een positieve bijdrage leveren aan het vertrouwen van de inwoners in de medemens en politieke organisaties.

De derde factor waarbij sport een belangrijke rol toebedeeld krijgt, betreft de functie van het maatschappelijk middenveld om de participatie van kwetsbare groepen in de samenleving te vergroten. Denk hierbij aan lichamelijk of geestelijk gehandicapten die (soms) kunnen sporten bij de vereniging. Putnam (2000) gaat nog een stap verder en stelt dat sportclubs bijdragen tot het opbouwen van gemeenschapsvorming. Het organiseren van sport is niet meer het enige doel van sportverenigingen. Sport wordt ingezet om ook minder kansrijke groepen, zoals gehandicapten, kansarme jongeren, geïsoleerde allochtonen, in aanraking te laten komen met sport en hen onderdeel uit te laten maken van de samenleving. De sociale cohesie heeft dus invloed op de betekenissen die gegeven kunnen worden aan de leefbaarheid van de samenleving binnen een anticipeergebied.

2.7 Samenwerking tussen de gemeente en de sportvereniging

In de troonrede van 2013 sprak Koning Willem-Alexander van een participatiesamenleving. Vanwege de huidige netwerk- en informatiesamenleving is de burger zelfstandiger en mondiger dan vroeger. Zet deze ontwikkeling af tegen de decentralisatie van taken bij de Rijksoverheid en dan kan men zeggen dat het nemen van verantwoordelijkheid steeds meer bij de burger zelf wordt neergelegd. Dit alles om de samenleving leefbaar te houden (Koning Willem-Alexander, 2013).

Voor de samenwerking tussen de gemeente en het maatschappelijk middenveld, waartoe de sportvereniging ook wordt gerekend, kan dit een verschuiving teweeg brengen in het takenpakket die organisaties hebben. Voorheen kon het zo zijn dat de gemeente een autonome organisatie was die binnen haar eigen beleidskaders de regie voerde. Doordat de gemeenschap mondiger is geworden, wordt de top-down beleidsaanpak van gemeenten ter discussie gesteld (Van den Dool & Schaap, 2014). Denk hierbij aan het beleid van toekennen van subsidies zonder dat de sportvereniging daar invloed op had.

Volledige autonome burgerinitiatieven waarbij de gemeente niet wordt betrokken, is het andere uiterste. Men merkt vaak dat dit soort initiatieven stranden in schoonheid. Dit komt doordat zij vaak in de eerste fase stranden, wegens gebrek aan juiste informatie op organisatorisch of financieel vlak (Slabbekoorn, 2013). In de sportwereld is dit herkenbaar in het aanleveren van zelf ontwikkelde plannen van de sportvereniging, waarbij de gemeente na bestudering tot de conclusie komt dat deze politiek gezien niet haalbaar zijn. Men heeft bijvoorbeeld niet rekening gehouden met bezuinigingen of belangen van andere organisaties.

Van den Dool & Schaap geven betekenis aan de samenwerking tussen de gemeente en het maatschappelijk middenveld door te stellen dat de gemeente een responsieve en activerende rol

kan blijven spelen voor maatschappelijke vraagstukken. Leg niet te vlug alle verantwoordelijkheid bij het maatschappelijk middenveld neer, maar tracht lichte samenwerkingsverbanden aan te gaan. Lichte samenwerkingsverbanden zijn vormen waarbij geen nieuw orgaan, zoals een stichting, wordt gevormd en waarbij het samenwerkingsverband geen beslissingsbevoegdheid heeft. Deze lichte vorm van samenwerken kan goed passen in de betekenisgeving van sportbeleid ten opzichte van de leefbaarheid in een anticipatiegebied. Door dit lichte samenwerkingsverband kunnen de gemeente en de sportvereniging elkaar zien als partners waarbij ze rekening houden met elkaars belangen. Op deze manier kunnen de gemeente alsmede de sportvereniging transparant werken en kan men van beide kanten op draagvlak rekenen als er nieuwe ideeën tot stand komen die van belang kunnen zijn voor de sportvereniging en de gemeente (Van den Dool & Schaap, 2014).

Vanwege de bezuinigingen die vanuit de Rijksoverheid (2012) worden doorgevoerd richting gemeenten, kan de gemeente volgens Van den Dool & Schaap (2014) door samen te werken meer draagvlak creëren voor haar bezuinigingsbeleid. Sportverenigingen kunnen door deze nieuwe vorm van samenwerking meer inspraak hebben in het beleid wat de gemeente hanteert. Op deze manier kan de sportvereniging zich ook neerzetten als een volwaardige samenwerkingspartner die voor de belangen van haar leden en de sociale omgeving opkomt. Dit kan van positieve waarde zijn voor de leefbaarheid in een anticipatiegebied.

3. Methodologie

3.1 Kwalitatief onderzoek

In deze scriptie maak ik gebruik van kwalitatief onderzoek. Bij dit type onderzoek staat de beleving van de respondent centraal. Dit betekent dat ik als onderzoeker inzichten verzamel over de denkwijze en de inzichten die respondenten hebben over het onderzoeksonderwerp. Het gaat dus om de subjectieve betekenisgeving van het onderzoeksonderwerp (Boeije, 2005).

Kwalitatief onderzoek kent als voordeel dat de resultaten in perspectief geplaatst kunnen worden. De antwoorden van de respondenten zijn ervaringen en inzichten die op de werkelijkheid van de respondent gebaseerd zijn. Het geeft een subjectief beeld hoe verschillende respondenten naar een bepaalde case kijken, waardoor uiteindelijk een goed beeld verkregen wordt hoe deze case er in zijn totaliteit uit ziet (Verhoeven, 2004).

3.2 De casestudy

In deze scriptie maak ik gebruik van een casestudy als kwalitatief type onderzoek. In dit geval betekent dit dat er een drietal cases wordt bestudeerd. Door het probleem middels interviews te achterhalen kan men diagnosticeren wat het probleem van demografische transitie ten opzichte van sport is en wat dit betekent binnen de drie cases (Boeije, 2005).

Hieronder zal ik verantwoorden waarom ik heb gekozen voor de drie onderzoeksgebieden. Daarna volgt een verantwoording van de keuze om alleen voetbalverenigingen te kiezen en een verantwoording van de keuze welke respondenten in aanmerking kwamen om te worden geïnterviewd.

3.2.1 Gemeenten Borger-Odoorn, Vlist en Oud-Beijerland

Het onderzoek heeft als doel om meer inzicht te verkrijgen over de demografische transitie in de sportsector. Om een realistisch beeld over dit onderwerp te verkrijgen heb ik als onderzoeker bekeken welke gebieden daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen. Allereerst heb ik hier onderscheid gemaakt tussen krimpgebieden en anticipeergebieden (in de verklarende woordenlijst wordt het verschil toegelicht). Krimpgebieden zijn in Groningen, Limburg en Zeeland gelegen. Praktisch gezien was het niet haalbaar, gezien het tijdsbestek waarin deze scriptie is geschreven, om in de krimpgebieden het onderzoek te laten plaatsvinden. Onderzoek van de Rijksoverheid (2012) laat echter zien dat er naast krimpgebieden ook anticipeergebieden zijn. Deze gebieden zijn beter bereikbaar. Daar komt bij dat onderzoek van de Rijksoverheid (2012) voorspelt dat in de komende

jaren ook in deze gebieden een demografische transitie zal plaatsvinden. Vandaar dat ik als onderzoeker een drietal gemeenten uit de anticipeergebieden heb gekozen die als case kunnen dienen voor mijn scriptie. De drie gemeenten zijn Borger-Odoorn, Vlist en Oud-Beijerland. Deze gemeenten zijn gekozen om een aantal redenen. Ten eerste zijn de gemeenten door het gehele land gelegen. Gemeente Borger-Odoorn ligt in het oosten van het land, in de provincie Drenthe. Gemeente Vlist ligt in het Groene Hart, tussen Gouda en Utrecht in en de gemeente Oud-Beijerland ligt onder de rook van Rotterdam. Ten tweede is de structuur van de gemeenten totaal verschillend. Zo heeft de gemeente Borger-Odoorn bijna 26.000 inwoners die verdeeld zijn over 25 verschillende dorpen (Gemeente Borger-Odoorn, 2014). Gemeente Vlist daarentegen is een kleinere gemeente. Zij heeft bijna 10.000 inwoners en beslaat 'slechts' drie dorpen (Gemeente Vlist, 2014). De gemeente Oud-Beijerland bestaat uit 1 groot dorp waar nagenoeg alle 24.000 inwoners wonen. Daarnaast heeft het nog een drietal kleine kernen (Gemeente Oud-Beijerland, 2014).

Door de verschillende ligging van de gemeenten, de verschillende inwonersaantallen en de verschillende structuur van de gemeenten tracht ik een zo goed mogelijk beeld te kunnen schetsen van de demografische transitie in geheel Nederland voor de sportsector.

3.2.2 Voetbalverenigingen

Als onderzoeker heb ik de keuze gemaakt om alleen voetbalverenigingen te onderzoeken. Deze keuze is gemaakt, omdat voetbal de meest populaire sport is, als men kijkt naar het aantal leden dat dat aangesloten is bij de sportbond. De voetbalbond heeft ongeveer 1,2 miljoen leden (KNVB, 2013). Daarnaast is voetbal het best vertegenwoordigd in aantal clubs. In rurale gebieden zijn over het algemeen weinig sportverenigingen gelegen. Degene die nog bestaansrecht hebben, zijn voornamelijk voetbalverenigingen. Vandaar dat ik heb gekozen om voetbalverenigingen te onderzoeken.

3.2.3 De onderzoeksgroep

Er is specifiek gekozen om per gemeente dezelfde structuur aan te houden wat betreft de interviews. Zo is in elke gemeente de ambtenaar of wethouder sport gesproken, omdat deze persoon vanuit de beleidskant het onderwerp van de sport in de gemeente kan toelichten. Daarnaast is er telkens iemand geïnterviewd die ervaring heeft met het gemeentelijk beleid en bekend is met de regio, de demografische transitie en de sportsector. Deze heb ik kortweg de regio adviseur genoemd. Als laatste is er gekozen om in elke gemeente twee voorzitters van voetbalverenigingen te interviewen. De voorzitters kennen de praktijk en kunnen de

beleidsinterventies van gemeente in een ander perspectief plaatsen. Namelijk die van de voetbalvereniging. Hieronder een overzicht van de respondenten die zijn geïnterviewd.

	Borger-Odoorn	Vlist	Oud-Beijerland
Beleidsambtenaar sport	Vrouw Medewerker sportbeleid	Man Wethouder Sport	Vrouw Medewerker sportbeleid
Regio adviseur	Man Eigenaar sportadvies bedrijf	Vrouw Oud-wethouder. Gespecialiseerd in krimp vraagstukken	Man Programmanager Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard
Voorzitter sportvereniging	Man. Ondernemer Man. Accountmanager	Man. Voormalig leidinggevende Man. Ondernemer	Man. Eigenaar adviesbureau Man. Coördinator crisismanagement

3.3 Dataverzameling

3.3.1 Deskresearch

In deze scriptie heb ik onder andere gebruik gemaakt van deskresearch. Bij deskresearch wordt er een analyse van de literatuur gemaakt. Er wordt onderzocht welke literatuur over leefbaarheid, sociale cohesie en demografische transitie aanwezig is. Zodoende ontstaat er een totaalbeeld van de ontwikkelingen die er spelen op het gebied van demografische transitie en de sport. Er wordt middels deskresearch voldoende achtergrond informatie verzameld om als vertrekpunt van het onderzoek te dienen.

3.3.2 Semi-gestructureerde interviews

De onderzoeker heeft, zoals reeds is vermeld, kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Hierbij werd gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Dit type interview is vaak gebaseerd op kennis van en/of de veronderstelling die de respondent van een bepaalde ervaring heeft en waarover de respondent zich goed kan uitspreken (Edwards, 2009).

Zoals dit soort interviews betaamt werd er een topiclijst opgesteld (zie bijlage II). De topics die zijn gebruikt, onder andere krimp, gemeente, sport en samenwerking, zijn gebaseerd op de eigen ervaring van de onderzoeker en zijn gebaseerd op basis van de literatuur. De onderzoeker heeft aan

de hand van deze lijst de respondent geïnterviewd, waarbij de onderzoeker zich flexibel heeft opgesteld. Op deze manier kon de onderzoeker inspelen op de situatie en was er tevens ruimte voor eigen inbreng van de respondent (Verhoeven, 2007).

Het grootste nadeel van dit type interview is dat de onderzoeker afhankelijk is van de interpretatie en de subjectieve mening van de respondent (Edwards, 2009). Dit kan echter beperkt worden door meerdere respondenten te interviewen en op deze manier te bekijken of er verzadiging in de antwoorden optreedt.

3.4 Data-analyse

Na de dataverzameling volgde de analyse. Om de literatuur uit de deskresearch te analyseren was het onderzoeksthema van demografische transitie leidend. Zo was er een selectie gemaakt van literaire boeken die dieper op de context van leefbaarheid en sociale cohesie in gingen. Dit is aangevuld met interpretatieve onderzoeksartikelen op het gebied van betekenisgeving en sport. Uiteindelijk is er ook gebruik gemaakt van beleidsdocumenten van verschillende organisaties als NOC*NSF en het ministerie van Binnenlandse Zaken.

De data-analyse van de semi-gestructureerde interviews is gestart door de interviews volledig te transcriberen. Om de uitgeschreven interviews te analyseren heb ik gebruik gemaakt van het MAXQDA systeem. Met dit computerprogramma is het mogelijk om op een relatief eenvoudige manier de interviews te coderen. Ik was begonnen met open coderen, zodat er overzicht kwam in alle data die was verzameld. Hierna was er via axiaal coderen naar een selectieve codering toegewerkt, waarmee de resultaten overzichtelijk gerangschikt zijn (Boeije, 2005).

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Zoals gezegd is deze scriptie kwalitatief van aard. Dit betekent dat er wordt onderzocht welke betekenissen de geïnterviewde personen aan het onderwerp geven. Het gaat in definitie niet om de feitelijke waarheid. Om het onderzoek toch zo betrouwbaar mogelijk te maken, waren alle interviews opgenomen en waren de interviews in zijn totaliteit uitgeschreven. Hierdoor zijn alle uitspraken van de geïnterviewde terug te vinden, wat ervoor zorgde dat de betrouwbaarheid van het onderzoek toeneemt. Daarnaast stond ik als onderzoeker nauw in contact met mijn afstudeerbegeleiders van NOC*NSF en de Universiteit van Utrecht. Door veel contact met hen te onderhouden en keuzes met hen te bediscussiëren, werd het onderzoek ook betrouwbaarder.

Als onderzoeker wil ik begrijpen wat anderen mij vertellen. Met andere woorden; de validiteit van het onderzoek stond hoog in het vaandel. Dit trachtte ik te doen door interviewtechnieken te gebruiken als open vragen te stellen, door te vragen na onduidelijke antwoorden en aan het einde

samen te vatten om duidelijk te maken of ik zijn of haar verhaal heb begrepen. Naast deze interviewtechnieken ging ik door met het interviewen van personen totdat er een verzadigingsniveau optrad. Bij het behalen van het verzadigingsniveau is het voor mij duidelijk dat de informatiestroom, die is opgedaan met de interviews, voldoende is en dat de kans op relatief nieuwe informatie nagenoeg uitgesloten is.

3.6 Positie van de onderzoeker

Een ander aspect wat de uitkomsten in deze scriptie zou kunnen beïnvloeden ben ikzelf. Tijdens het proces van het doen van onderzoek, was ik tevens werkzaam bij NOC*NSF op het gebied van sportparticipatie. Deze afdeling richt zich op het verhogen van de sportparticipatie in Nederland. Het thema van bevolkingsdaling is ook hier wel eens aan bod gekomen. Mijn beeld werd dus ook gecreëerd door ervaringen die ik heb opgedaan tijdens mijn stage werkzaamheden. Dit kon als voordeel en als nadeel werken. Als voordeel had dit dat ik veel ervaring heb op het gebied van sportparticipatie en daardoor de problematiek binnen de casestudie snel kon begrijpen en effectief kon doorvragen op de achterliggende problemen. Als nadeel bracht het met zich mee dat ik moest opletten dat ik niet teveel ging sturen tijdens de interviews. Ik probeerde dan ook zoveel mogelijk objectief in het onderzoek te staan en mijn eigen interpretaties niet te benoemen tijdens het interview.

4. Resultaten

De resultaten van het kwalitatief onderzoek worden in dit hoofdstuk besproken. De resultaten zijn georganiseerd op basis van een aantal frames, dat naar voren kwam tijdens de data-analyse. De resultaten uit de data-analyse hadden allemaal raakvlakken met de frames die Matlis & Christianson (2014) als belangrijk zien voor betekenisgeving in organisaties.

4.1 Economic frame

In het eerste gedeelte van de resultaten ga ik in op de economische factor die beleidsmedewerkers sport, regio adviseurs en sportbestuurders kunnen gebruiken om betekenis te geven (Matlis & Christianson, 2014).

4.1.1 Oorzaak van de demografische transitie

Als oorzaak van de demografische transitie gaven de beleidsambtenaren sport en de regionale adviseurs betekenis door cues te gebruiken die gerelateerd zijn aan de huidige economische crisis. Volgens de respondenten is het weinig aantrekkelijk voor gezinnen met jonge kinderen om zich te vestigen in de onderzochte anticipeerregio's:

'De mensen met jonge kinderen die verdwijnen, want er is geen werk.' (4)

De oorzaak van de demografische transitie schrijven de beleidsambtenaren sport en de regionale adviseurs toe aan de economie. De respondenten gebruiken cues zoals de huizenprijzen en de werkgelegenheid als indicatoren die van invloed zijn op de oorzaak van de bevolkingsdaling.

4.1.2 Ontwikkelingen demografische transitie

Aan de respondenten is naast de oorzaak van de demografische transitie ook gevraagd naar de ontwikkelingen die er spelen op het gebied van demografische transitie in de desbetreffende gemeenten. De regio adviseurs uit de drie onderzochte anticipeerregio's gaven aan dat er al een sterke daling in de bevolkingsaantallen waarneembaar is in hun gemeente. De regio adviseurs gaven betekenis aan de demografische transitie aan de hand van een aantal cues. Eén van die cues waarop men betekenis geeft is het voorzieningenniveau. Dit blijkt uit een antwoord van een regio adviseur:

'Je ziet het ook in de winkelveorzieningen, waar in de winkelstraat in gemeente drie al veel leegstand is en dat dat verder terug loopt.' (respondent 6)

De regio adviseurs geven dus betekenis aan de ontwikkelingen van de demografische transitie door een economisch frame te gebruiken. Dit doen de regio adviseurs door het afnemen van het aantal voorzieningen als cue te gebruiken (Weick, 1995).

De respondenten gebruiken dus cues die passen in een economisch frame om zowel de oorzaak als de ontwikkelingen die gaande zijn op het gebied van de demografische transitie betekenis te geven. Ze stellen dat de werkgelegenheid minder wordt, evenals er een afname van het aantal voorzieningen zich voordoet. Deze betekenisgeving kan betekenen dat de anticipeerregio in een vicieuze cirkel terecht zou kunnen komen, die een negatieve insteek kent. Leidelmeijer & Marlet (2011) stellen namelijk dat minder werkgelegenheid en een afname van het aantal voorzieningen een verband met elkaar hebben.

4.1.3 Samenwerking sportvereniging en gemeente

Uit de interviews bleek dat gemeenten vooral samenwerken met sportverenigingen op het gebied van accommodatiebeleid en de indirecte subsidie die daarbij hoort. Alle respondenten bevestigden dat de sportvereniging geen marktconforme huurprijs betaalt voor het gebruik van de accommodatie of voetbalvelden. Beleidsambtenaren sport en regio adviseurs construeren dit als het geven van een subsidie op de huurovereenkomst van de sportverenigingen. Ze realiseren zich dat deze vorm van accommodatiebeleid noodzakelijk kan zijn. Een beleidsambtenaar stelde dat:

'Als wij niet meer de accommodatie financieren, dan wordt het voor verenigingen heel lastig.'
(7)

Dit beleid creëert echter ook een financieringsvraagstuk waar de gemeente mee in haar maag zit. De gemeenten krijgen meer taken vanuit de Rijksoverheid en de regio adviseurs gaven aan dat er een financiële krimp op komst is en soms al gaande is. Een respondent legde uit hoe dit werkt:

'De gemeente heeft twee inkomstenbronnen en dat is het gemeentefonds en daar gaat de afgifte op basis van het aantal inwoners en je hebt de gemeentelijke belastingen. Die leg je op aan je inwoners. Minder mensen betekent steeds minder inkomsten en daarmee kun je minder mee doen.' (4)

Door bovenstaande factoren gaan, volgens alle respondenten, de gemeenten de samenwerking met de sportverenigingen binnen hun eigen gemeente zoeken. Het gemeentebestuur houdt dus rekening met deze economische ontwikkelingen. Hier anticipeert de beleidsmedewerker sport op door kritisch te kijken naar de verhouding tussen de capaciteit van de velden en het aantal leden.

'Teveel velden gaan we uit het onderhoud halen... Door de hele gemeente heen, er zijn 10 verenigingen en ze gaan 10 velden uit het onderhoud halen, dan hebben ze al 25.000 euro te pakken' (8).

Dit hoeft geen heftige consequenties te hebben voor een sportvereniging. Dit blijkt uit het antwoord van een voorzitter van een voetbalvereniging:

'Daar [minder onderhoud van velden] ben ik ook voor, want ik wil eigenlijk een zo efficiënt mogelijke voetbalvereniging hebben, qua accommodatie gezien, maar ook qua velden' (10)

Sommige verenigingen en gemeenten gebruiken daarom een KNVB tool om te bepalen hoeveel velden er teveel zijn. Dit wordt berekend op het aantal leden van de vereniging. Op basis daarvan gaat de gemeente om de tafel zitten met alle voetbalverenigingen. De samenwerkingsvorm die de gemeente hanteert om de sportverenigingen te betrekken bij het probleem wordt door de betrokken respondenten als prettig ervaren. Dit komt doordat de sportverenigingen nu ook daadwerkelijk inspraak hebben. De gemeenten kunnen op hun beurt via deze manier in overleg komen met de sportverenigingen over het uit te voeren sportbeleid. Respondenten vanuit de sportverenigingen zijn hier blij mee. Een respondent vertelde dat de samenwerking met de gemeente positief is.

'We hebben regelmatig gesprekken, met de wethouder. Ongeveer 6x per jaar. En daarnaast hebben we regelmatig gesprekken over het onderhoud' (9)

Niet iedereen is zo positief. Een voorzitter van een voetbalvereniging vertelde over zijn ervaring:

'Er is nooit vanuit de gemeente een helder standpunt ingenomen van: "wij kiezen hiervoor. Dit is ons beleid en probeer dat op te lossen." Dus eigenlijk wat de clubs willen is duidelijkheid in het kader van krimp en bezuinigingen. En dat is iets in dit traject wat ze niet hebben gedaan en waar wel behoefte aan is. Kijk als iets duidelijk is, ook al is het niet leuk, dan is het in ieder geval helder en kunnen de we verder als clubs.' (10)

In een ander anticipeergebied heeft de gemeente besloten om sportverenigingen te benoemen tot basisvoorziening. Dit is een voorziening waarvan de gemeente vindt dat deze aanwezig moet zijn in de gemeente. Vanwege deze beslissing is volgens twee voorzitters van voetbalverenigingen de samenwerking tussen de gemeente en de sportverenigingen een stuk beter gaan verlopen. Deze data gaven aan dat het economische frame werd bekeken vanuit een retroperspectief. De gemeente negeerde het belang van de sportvereniging tot nu toe. Na dit besluit ging de gemeente opeens wel betekenis geven aan de sportvereniging.

'En voor dat dit kunstgrasveld er lag (vanwege de benoeming tot basisvoorziening), waren we al bijna een jaar of 10 bezig geweest. Onderhandelen met de gemeente over de financiering.' (1)

'Toen kwam er een andere wethouder en toen is er excuus door de gemeente aangeboden over de manier zoals het ging. Het college was van mening dat voetbal in dorp X en dorp Y goede basisaccommodaties zijn. En de gemeente was bereid te investeren.' (2)

Nog een andere factor blijkt belangrijk te zijn voor de positieve samenwerking binnen het economische frame, namelijk het proces van gemeentelijke herindeling. Volgens een regio adviseur betekent dit dat er makkelijker met geld wordt omgegaan binnen de gemeente.

'De gemeentelijke herindeling in het anticipeergebied komt eraan. Dus dan kan het zijn dat als dorp X een miljoen over heeft en dorp Y komt een miljoen tekort, dat het geld van X naar Y gaat. Dat willen ze geen van allen.'(1)

De respondenten gebruiken dus het economische frame (Maitlis & Christianson, 2014) en gebruiken cues die afkomstig zijn vanuit de gemeente. Een samenwerking tussen de sportvereniging en de gemeente werd als noodzakelijk of als waarschijnlijk geconstrueerd vanwege de bezuinigingen vanuit de overheid, maar ook vanwege het dalend aantal inwoners in een gemeente. De gemeente ontvangt dan minder inkomsten terwijl de lasten zwaarder worden. Dit duidt op een financiële krimp die gevolgen heeft op het bestedingspatroon van gemeenten om de leefbaarheid in anticipeergebieden te behouden. Daarmee heeft het indirect ook gevolgen voor de financiële inkomsten van de sportvereniging. Dit komt doordat de sportvereniging afhankelijk is van de subsidiestructuur en van de huurprijzen die de gemeente aanhoudt voor de sportaccommodaties.

Dit economische frame betekent dat beleidsambtenaren sport het daarom noodzakelijk achtten om in gesprek te treden met de bestuurders van de sportverenigingen. Een mogelijke bezuinigingsmaatregel die ook de sportvereniging treft werkte als cue, omdat de sportvereniging financieel afhankelijk is van de maatregelen die de gemeente neemt. Door het gebruik van een economisch frame wordt door de respondenten op een andere manier naar de samenwerking gekeken dan voorheen. De respondenten handelen eerst niet op het gebied van sportbeleid. Nadat men realiseert dat de sportvereniging van gemeenschappelijk belang kan zijn voor de gemeente, gaat men een nieuwe betekenis geven aan de sportvereniging en kunnen er samenwerkingsverbanden tot stand komen. De respondenten handelen dan ook naar wat zij vinden dat rationeel is. Retroperspectief is een factor van Weick (1995) die hierop van toepassing is.

4.2 Politics and power frame

De data-analyse suggereerde dat politieke en machtsfactoren een rol spelen in de manier waarop respondenten betekenis gaven aan de demografische transitie en de samenwerking tussen de gemeente en de sportvereniging (Maitlis & Christianson, 2014).

4.2.1 Oorzaak van de demografische transitie

In paragraaf 4.1.1 werd gesteld dat beleidsambtenaren sport en regio adviseurs met een economisch frame betekenis gaven aan de oorzaak van de demografische transitie. Dit was echter niet het enige frame. De beleidsambtenaren sport en regio adviseurs gaven namelijk ook aan dat de oorzaak van de demografische transitie ligt aan de restricties omtrent het woningbeleid binnen een anticiperregio. Soms mag men gewoonweg niet meer huizen bijbouwen of lukt het grote steden beter om de gezinnen met jonge kinderen te behouden.

'Het beleid in de regio is zo opgesteld dat het niet is toegestaan om extra huizen bij te bouwen, aangezien wij in de "contouren" liggen.' (12)

De oorzaak van de demografische transitie wordt dus ook toegeschreven aan politieke restricties die van bovenaf worden vastgesteld.

4.2.2 Ontwikkelingen demografische transitie

De politieke en machtsframe werd op verschillende manieren gebruikt ten aanzien van de ontwikkelingen die er spelen op het gebied van de demografische transitie. Sommige respondenten gebruikten het bewonersaantal als cue. Een beleidsambtenaar sport vertelde:

'Je ziet ook echt het inwoneraantal gewoon afnemen....uh dat [het toekomstperspectief] is niet goed. Dan zie je echt een duidelijke daling... We hebben echt hele specifieke cijfers...' (respondent 7).

Er zijn ook beleidsambtenaren sport die aangaven dat een bevolkingsdaling niet aan de orde is binnen de gemeente of dat de bevolkingsdaling minimaal is. Ze vinden dat onderzoek niet per definitie aantoont dat er een bevolkingsdaling plaats zal vinden in de komende jaren. Het onderzoek werd als cue gebruikt door de respondenten om betekenis te geven aan de demografische transitie. Daarbij speelt plausibiliteit ook een rol. Men geeft betekenis aan het onderzoek door de uitkomsten aannemelijk te maken. Zoals respondent 5 vertelde:

'De directeur van het NIDI zegt ook dat hij het niet in absolute aantallen kan zeggen voor de regio, want de bevolkingsdaling of -groei op -2 en +2 op den duur. Dus een bestuurder zegt dan +2 en een realist zegt -2.'

De beleidsambtenaren sport van twee gemeenten ontkennen dus dat er op dit moment een bevolkingsdaling is en gaven tevens aan dat dit mogelijke probleem pas over 10 à 15 jaar een ontwikkeling kan zijn. Regio adviseurs van deze anticipeerregio's gaven echter aan dat er nu al sprake is van een bevolkingsdaling. Deze verscheidenheid aan het gebruik van cues om betekenis te geven aan de ontwikkelingen van de demografische transitie is mogelijk gerelateerd aan de positie of identiteit van de respondenten. Weick (1995) noemt dit een grounded identity construction. Een beleidsambtenaar sport heeft mogelijk een ander belang en heeft daardoor een andere mening dan een voorzitter van een sportvereniging. En een beleidsambtenaar sport geeft een andere betekenis dan iemand die er met een regionale blik op kijkt.

'Ten eerste wil men bestuurlijk niet spreken van krimp..., omdat dat een negatief beeld geeft over de regio.' (5)

Het is dus opmerkelijk dat de respondenten de kenmerken van een demografische transitie terug zien komen in hun gemeente. Echter gebruikten de beleidsambtenaren sport en de regio adviseurs andere cijfers, waardoor ze verschillende betekenissen toekennen aan deze onderzoekscijfers. Ze gebruikten het politieke en machtsframe om te spreken over de ontgroening en vergrijzing die parten speelt in de onderzochte anticipeerregio's. Omdat te illustreren verwezen respondenten naar de ontwikkeling die bij basisscholen te zien is:

'Bijvoorbeeld; afgelopen jaren zijn er een aantal scholen gesloten. Dus dat is heel concreet wat wij van de krimp merken, omdat er gewoon te weinig kinderen zijn.' (7)

'De scholen hebben daar ook al last van of misschien wel meer. Er staan nu al 3 lokalen leeg... Dat is echt een terugloop bij de school.' (1)

De respondenten maken gebruik van politieke en machtsbetekenisgeving om de ontwikkelingen rondom de demografische transitie binnen hun anticipeerregio een plek te geven. Het gebruik van dit frame heeft invloed op het betekenis geven aan de erkenning of ontkening van het zijn van een anticipeergebied. De benaming van een anticipeergebied zorgt voor een negatieve lading die bestuurders afschrikt, zo blijkt uit de data. Onderzoekscijfers worden daarbij als cues gebruikt om betekenis te geven aan de demografische transitie vanuit hun eigen positionering. Door het gebruik van deze onderzoekscijfers kan de respondent plausibel maken dat de gemeente wel of geen last heeft van bevolkingsdaling.

4.3 Physical artifacts frame

Maitlis & Christianson (2014) geven aan dat respondenten ook physical artifacts als frame kunnen gebruiken om betekenis te geven de demografische transitie. Dit frame werd vooral gebruikt door bestuurders van sportverenigingen. Het ging dan vaak om materiële bezittingen van de sportvereniging zoals; de kantine, sportvelden en kleedkamers.

4.3.1 Gevolgen demografische transitie

De sportbestuurders gaven betekenis aan de gevolgen van de demografische transities voor de sportvereniging doordat zij een daling van het aantal leden zagen. Vier van de zes voorzitters van sportverenigingen gaven aan dat zij te maken hebben met een (mogelijke) daling van hun leden. Zij gebruikten cijfers, die zij elk jaar van het aantal jeugdleden bijhouden, als cue. Het varieert per sportvereniging hoe snel de aantallen achteruit lopen. Soms gaat het hier wel om een daling van 20% van het totaal aantal leden. De redenen die respondenten aangaven voor deze verandering zijn divers. Eén sportbestuurder vertelde dat de keuze van sporten waaruit de kinderen kunnen kiezen veel groter is dan vroeger en dat er concurrentie is tussen verenigingen voor jeugdleden. Deze verandering betekent dat de accommodatie van de sportvereniging betekenis krijgt:

'[Het dalend aantal] 'heeft ook te maken dat wij in een lagere klasse spelen dan de andere vereniging... Zij hebben ook 2 kunstgrasvelden en kunnen altijd trainen en voetballen, en wij hebben die niet (9).

Daarentegen vertelden andere voorzitters van sportverenigingen dat de daling in het aantal jeugdleden te maken heeft met de opbouw van de bevolking. Er zijn minder jongeren in de gemeente waardoor men een daling van het aantal jeugdleden signaleert.

'We moesten fuseren omdat de voetbalvereniging X te weinig spelende leden had... en dat gaf gewoon problemen voor de toekomst op. In Y hadden ze nog wel redelijk spelende seniorleden, alleen hadden ze te weinig kader.' (11)

De verenigingen die geen last hebben van een daling van hun (jeugd) leden gaven betekenis hieraan door de factor 'enactive sensible environment' te gebruiken (Weick, 1995). Deze factor geeft weer dat respondenten betekenis kunnen geven doordat men de omgeving op een rationele manier gebruikt. In dit kader gaven ze betekenis aan de ledendaling door niet in te spelen op de demografische transitie. Volgens een sportbestuurder krijgt de vereniging juist jeugdleden en ouders erbij vanwege een geboortegolf. Daarbij zijn de randvoorwaarden die de sportvereniging als

instituut heeft, niet optimaal zijn om nieuwe leden te trekken. Het ontbreekt hen aan goede voorzieningen zoals kunstgrasvelden.

4.3.2 Sociale cohesie en leefbaarheid

Uit de data van de respondenten blijkt dat de physical artifact of accommodatie van de sportverenigingen als een belangrijke voorwaarde wordt gezien om van invloed te zijn op de leefbaarheid in een anticipeergebied (Maitlis & Christianson, 2014).

Door respondenten werd aangegeven dat ze andere partijen gebruik willen laten maken van de sportaccommodatie als deze overdag leeg staat. Op deze manier kunnen niet leden ook gebruik maken van deze accommodatie. De respondenten denken dus heel rationeel of instrumenteel. Ze gebruikten op een rationele manier de accommodatie als cue om van betekenis te kunnen zijn voor de samenleving (enacting sensible environment) (Weick, 1995). Vanwege de demografische transitie gingen de respondenten kijken hoe de sportvereniging op een andere manier gebruikt kan worden.

'Dus zo'n sportdag wat vroeger dan plaatsvond op z'n schoolplein dan wordt dat naar het sportcomplex gehaald...' (12)

'Die mensen zijn 65+ die komen hier bridgen elke maandag. Want elke maandagavond is hier niks en dan wil ik mijn clubgebouw optimaal benutten... En dat de plaatselijke muziekvereniging die 2 avonden les wil geven aan jeugd al gebruik maakte van de voetbalkantine op dagen als er toch niet getraind werd' (9)

'Ik zie de sociale functie van de vereniging zo dat wij hier ook zijn voor mensen die niet lid zijn.' (11)

De sportbestuurders en de beleidsambtenaren sport gaven aan dat een degelijke kantine, goede sanitaire voorzieningen en kunstgrasvelden ervoor kunnen zorgen dat de accommodatie ook daadwerkelijk door andere externe partijen gebruikt kan worden. Door je accommodatie beschikbaar te stellen aan andere maatschappelijke groepen, stellen de sportverenigingen dat ze op deze manier voor meer sociale cohesie kunnen zorgen (Jongbloed, 2010).

4.4 Embodiment frame

De data-analyse suggereerde dat het embodiment frame een rol speelt in de betekenis die de respondenten geven aan een sportvereniging. Dit frame werd gebruikt door beleidsambtenaren sport en sportbestuurders om de fysieke en gezondheidscomponent van sport te duiden (Maitlis & Christianson, 2014).

4.4.1 Betekenis van de sportvereniging voor de gemeente

Uit de data-analyse is ook gebleken dat de respondenten een belang hebben om de sportvereniging te behouden voor het anticipeergebied. De respondenten vertelden meestal eerst over het algemeen belang van de vereniging.

'Gemeenten vonden het hun verantwoordelijkheid om te zorgen dat burgers konden sporten'
(4)

'Nou we vinden het erg belangrijk dat mensen sport kunnen beoefenen. Dat vinden wij natuurlijk belangrijk en daarin spelen wij een belangrijke rol in.' (10)

Hiermee bedoelden zij dat de sportvereniging van belang is voor de gezondheid van de inwoners.

'We zien zeker een rol voor de sportvereniging. Sportstimulering, in het kader van gezondheid' (7).

De respondenten gaven betekenis aan de aanwezigheid van de sportvereniging binnen een anticipeerregio door het gebruik van de cues plausibiliteit en enacting sensible environment binnen het embodiment frame. De respondenten stelden dat de sportvereniging een maatschappelijke waarde heeft (zie ook De Knop, Hoyng & Theeboom, 1998). De respondenten vonden dat sport van belang is voor de gezondheid en daarmee de sociale omgeving.

De respondenten vinden dat de sportvereniging een rol kan spelen in het aanbieden van sport voor de gezondheid van de inwoners van het anticipeergebied. Ze construeren sporten als een activiteit die goed is voor de fysieke en mentale gezondheid van een persoon. Volgens De Knop, Hoyng & Theeboom (1998) kunnen mensen die beter in hun vel zitten een positieve bijdrage leveren aan de sociale cohesie en de leefbaarheid binnen een anticipeergebied. Het gebruik van het embodiment frame door beleidsambtenaren sport geeft de sportvereniging een bestaansrecht. Dit staat haaks op het gebruik van de economische en politiek en machtsframe waarmee de beleidsambtenaren sport de sportvereniging geen of minder bestaansrecht geven.

4.5 Social and cultural frame

Als laatste kwam uit de data-analyse dat de respondenten gebruik maakten van een sociaal en cultureel frame om betekenissen te geven aan de sportvereniging in een anticipeergebied. Deze twee frames zijn samengevoegd, aangezien een aantal citaten veel overlap had in de betekenis van de frames.

4.5.1 Gevolgen demografische transitie

Sportbestuurders van kleinere verenigingen stelden dat het aantal leden stabiliseert vanwege de identiteit van de vereniging. Juist doordat zij een kleine sportvereniging is, heeft zij gezelligheid hoger in het vaandel staan dan prestatie. Hierdoor blijft volgens de bestuurder, de vereniging elk jaar qua ledenaantal hetzelfde en zorgt het voor sociale cohesie.

De sportbestuurders gebruikten dus ook hier een cue om de omgeving van wat ze doen te rationaliseren (enactive sensible environment). De vereniging speelt niet in op de gevolgen van de demografische transitie. De sportvereniging wordt al jaren op dezelfde manier draaiende gehouden, dus gaat men dit niet drastisch veranderen. Behoud van de cues, zoals gezelligheid en sfeer worden daarbij door de respondenten aangedragen als culturele en sociale redenen die van waarde zijn op de manier waarop men betekenis geeft aan de sportvereniging zelf in de bredere context van de demografische transitie.

4.5.2 Betekenis van de sportvereniging voor de gemeente

De regio adviseurs van de betrokken gemeenten vonden dat de sportverenigingen een sociaal belang behartigen. In hun uitleg verwezen zij naar sociale structuur, leefbaarheid, ontmoeting.

'De gemeente heeft dus ook een heel groot belang, want dat buurthuis is al weg en als de voetbalclub ook al weg is dan is er niets meer in het dorp. Dan weet je ook langzamerhand wat er met inwoners gaat gebeuren.' (4)

'Mensen kunnen elkaar ontmoeten [bij de sportvereniging], de jeugd leert als team te opereren en wat dat betreft zou iedereen wel lid mogen worden bij een sportvereniging of aan sport mogen doen.' (12)

De regio adviseurs gaven betekenis aan de aanwezigheid van de sportvereniging binnen een anticiperregio door de cue van plausibiliteit te gebruiken. Ze gebruikten als argument dat de sportvereniging van belang is voor de sociale omgeving.

Het social en cultural frame werd echter ook anders gebruikt. Sommige beleidsambtenaren sport stelden dat de aanwezigheid van een sportvereniging niet noodzakelijk is voor de leefbaarheid van een dorp en dat de gemeente geen verantwoordelijkheid heeft voor het voortbestaan van een sportvereniging.

'Dat het dorp niet afhankelijk is van een sportvereniging voor de leefbaarheid... Je ziet ook dat in dorpen waar scholen verdwijnen, dat dit geen gevolgen heeft voor de leefbaarheid. Terwijl ik denk, een school betekent nog zoveel meer voor de leefbaarheid... Dus het heeft wat mij betreft niet direct zoveel consequenties... Nou mensen zoeken elkaar sowieso wel op...' (7)

'Dat is ons uitgangspunt dat wij er niet zijn om verenigingen in stand te houden. Ja, als een vereniging het niet meer redt, omdat het te weinig leden heeft, dan is dat zo en dan moeten we hopen dat de leden een andere vereniging vinden waar ze wel hun weg vinden.' (3)

In tegenstelling tot de beleidsambtenaren gaven de sportbestuurders aan dat de ontmoeting van mensen rondom de sportvereniging van belang is. Zij geven dus een sociale betekenis aan de sportvereniging. Het is dan ook opmerkelijk dat beleidsambtenaren sport van de gemeente de sociale betekenis van de sportvereniging gebruikt door te stellen dat de sportvereniging niet een voorwaarde is voor leefbaarheid. Of de vereniging er nou wel of niet is, de beleidsambtenaar van de gemeente gaat ervan uit dat de inwoners dan op andere manieren sociale contacten opdoen. Deze tegenstrijdigheid in antwoorden kan duiden op de cue van de grounded identity construction. De respondenten geven antwoorden die zijn gesitueerd in hun sociale achtergrond.

4.5.3 Sociale cohesie en leefbaarheid

Uit de data-analyse bleek dat de bestuurders van de sportverenigingen meerdere doelgroepen binnen de gemeente proberen aan te spreken. De respondenten trachtten op die manier in te willen springen op de demografische transitie. Er kan gesproken worden van betekenisgeving middels de cue 'enactive of sensible environments' (Weick, 1995). Doordat de sportverenigingen inspringen op meerdere doelgroepen, werd er betekenis gegeven aan de sociale omgeving van de sportvereniging.

'De allerjongsten proberen we nu met de voetbalsport in aanraking te laten komen en ook de wat ouderen die al zijn gestopt, omdat die binnen het voetbalaanbod eigenlijk geen plek meer hebben.' (10)

Volgens de sportbestuurders is er weinig veranderd in de cultuur van sportverenigingen. De sportcultuur werd beschreven als een ons kent ons cultuur. Iedereen kent elkaar binnen het dorp en heeft daardoor tijd om de sportvereniging af en toe een handje te helpen. Cohesie en leefbaarheid werden gebruikt als cues binnen deze culturele of sociale frame (Weick, 1995). Een sportbestuurder legde uit hoe dit in zijn werk gaat:

'De schilder doet het schilderwerk en de jongens die in de bouw zitten, doen het tegelwerk en de kleedkamers en een paar anderen doen wat timmerwerk en doen wat kasten maken. Een ploegje stratenmakers, of tenminste een paar gasten die dat met elkaar oppakken. Uh ja het is net wat er te doen is op dat moment.' (2)

Veel regio adviseurs en sportbestuurders gaven aan dat de sportvereniging tevens een plek is waar inwoners elkaar ontmoeten. De sportvereniging brengt de jeugd normen en waarden bij door ze van jongs af aan al bepaalde gedragsregels aan te leren. Dat de binding met de sportvereniging groot is, laat onderstaand citaat zien:

'De vorige keer hebben we op de ledenvergadering al besloten dat we de contributie zo houden, maar dat de leden zeiden van gooi er nog een 10tje bovenop.' (8)

'Dat zie je steeds meer en met name bij een grote vereniging waar je ook bij de jeugd een taak hebt. Bijvoorbeeld in de kantine of in het opruimen of in uh. Het is meer is dan alleen het uitoefenen van de sport.' (6)

'En toen zij 1 van mijn collega's: "Je bent echt eenzaam als je niet lid bent bij een sportvereniging of niet bij een kerk zit".' (3)

Het citaat over de werkzaamheden bij sportvereniging geeft weer dat veel werk op vrijwillige basis wordt uitgevoerd. Het vrijwilligersbeleid is dan ook een thema dat benoemd werd door de respondenten in het kader van leefbaarheid. In hoeverre is het makkelijk of moeilijk om tegenwoordig aan vrijwilligers te komen en welke betekenis wordt hieraan gegeven? De antwoorden van de respondenten gaven verschillende beelden van hoe dit beleid wordt ingevuld.

'Ieder lid, senioren, de jeugd niet, moet per jaar 3 vrijwilligersdiensten doen. Dus op zaterdag bestuurskamerdienst. Dat is hier zitten en aannemen telefoons. Of een bardienst of een wedstrijd bij de jeugd fluiten. Daar betalen ze 50 euro voor en als ze de dienst gedaan hebben krijgen ze het geld terug en anders is het voor de vereniging.' (11)

'Ja zolang dat niet nodig is, dan wil ik niet dat leden verplicht worden voor hun vrijwilligerstaken... Ik vind dat je dat gewoon zelf moet aanvoelen. Als vereniging zijnde moet je je leden kennen en bij de kleintjes moet je de ouders kennen en die kan je enthousiast maken door een keer iets te vragen.' (9)

Met het gebruik van 'enactive sensible environment' (Weick, 1995) gaven de respondenten betekenis aan de demografische transitie die op de vereniging inspeelt. De sportvereniging wordt al

jaren op dezelfde manier draaiende gehouden en de gezelligheid is nog steeds aanwezig. De sportvereniging voelt daardoor nog niet altijd de noodzaak om te veranderen.

De voorzitters gaven ook aan dat sponsors een rol spelen binnen de vereniging en het dorp. Door de plaatselijke ondernemers als sponsors te binden aan de vereniging zorgt de sportvereniging voor een stukje betrokkenheid en dus leefbaarheid, volgens de respondenten.

'Maar dan denk ik wel eens; de plaatselijke slager gaat niet meer verkopen, omdat daar een reclamebord hangt of omdat daar een naam op een shirt staat. Het is ook een stukje betrokkenheid. En wij pretenderen dan dat wij alle spullen bij onze sponsor vandaan halen. Zo ver het mogelijk is. Als we zo nieuwbouw doen dan doen we het wel met de plaatselijke aannemers en de sponsor mag eerst. Dus de slager heeft een bord hangen en de ballen gehakt trekken wij van de plaatselijke slager vandaan. Je kan ze ook gewoon ergens anders vandaan halen.' (1)

Het aantal voorzieningen dat minder wordt heeft dus volgens de sportbestuurders echter nog geen invloed op het bestaansrecht van de vereniging in de vorm van minder sponsors. Sportbestuurders gebruiken enacting sensible environments als cue om uit te leggen dat dit komt doordat de sportvereniging de sponsors als eerste benaderd als er bijvoorbeeld een nieuwe accommodatie gebouwd moet worden. De respondenten denken dat de sponsors hiermee in een goed daglicht worden gezet, waardoor de sponsors graag betrokken blijven bij de sportvereniging. De interne sociale cohesie die binnen de vereniging is trekt volgens de sportbestuurders de sponsor persoonlijk en deze wil daarom graag betrokken blijven.

In de bovenstaande antwoorden van de respondenten wordt duidelijk dat de sportvereniging meer is dan alleen het organiseren van sport. Er wordt betekenis gegeven op een sociale manier aan de waarde van de sportvereniging in het kader van haar sociale omgeving en de leefbaarheid daarbinnen. De uitspraken van de respondenten geven dat goed weer. Woorden als normen en waarden, sfeer en gezelligheid komen telkens terug. De antwoorden van de respondenten laten zien dat de sportvereniging meer is dan alleen de locatie waar voetbal wordt georganiseerd. De factor 'enactive of sensible environments' laat zien dat het kan zijn dat de sportvereniging vanwege de demografische transitie meer kan betekenen voor de sociale cohesie in een anticipeergebied.

5. Discussie

In de discussie worden de resultaten besproken en gekoppeld aan de literatuur en het theoretisch kader. Naast de dwarsverbanden die worden gelegd tussen de praktijk, de literatuur en de theorie is er in de discussie ook ruimte voor een uiteenzetting van mogelijke methodologische beperkingen van het onderzoek.

In dit gedeelte worden de dwarsverbanden gelegd tussen de literatuur ten opzichte van de praktijk. De relatie tussen de sociale cohesie en leefbaarheid binnen een anticipeergebied wordt gekoppeld aan de betekenis die de respondenten hieraan geven.

5.1 Sensemaking en de demografische transitie

Maitlis & Christianson (2014) stellen dat er eerst een crisis of verandering plaats moet vinden voordat er bewust (opnieuw) betekenis wordt gegeven aan de sportvereniging. De data (hoofdstuk 4) geven aan dat er verschillen zijn in de betekenisgeving die beleidsambtenaren sport, regio adviseurs en de bestuurders van sportverenigingen toekennen aan de demografische transitie en de rol van de sportvereniging.

De Rijksoverheid (2012) ziet de demografische transitie als een negatieve toekomstige verandering die gaat plaats vinden in Nederland. Zij stelt dat bevolkingsdaling in anticipeerregio's uiteindelijk kan zorgen voor een minder aantrekkelijk woonklimaat. De beleidsambtenaren sport uit de anticipeerregio's stelden dat zij niet altijd dezelfde betekenis gaven aan de ontwikkelingen van de demografische transitie die door de Rijksoverheid worden geschetst. Er kan zelfs gesteld worden dat een tweetal gemeenten de verandering, die een demografische transitie in zich herbergt, niet herkende. Daardoor gaven de gemeenten ook geen betekenis aan een mogelijke bedreiging van de ontgroening en vergrijzing. De betekenisgeving werd bij deze twee gemeenten gevormd door het machts en politieke frame (Maitlis & Christianson, 2014). De beleidsambtenaren sport gaven vanuit hun identiteit als gemeente betekenis aan de demografische transitie, in plaats vanuit de identiteit van de Rijksoverheid (grounded identity structure). Uit eigen onderzoek van deze beleidsmedewerkers sport blijkt namelijk dat de bevolkingsdaling voor hun gemeente niet per definitie een feit is. De benaming van een anticipeergebied heeft een negatieve lading in zich, waardoor de gemeente een negatief beeld van zichzelf geeft. Door het gebruik van deze onderzoekscijfers kunnen de beleidsambtenaren sport plausibel maken dat het geen last heeft van bevolkingsdaling en voorkomen de beleidsmedewerkers sport dat hun gemeenten een negatief imago creëert wat potentiële inwoners af zou kunnen schrikken. Weick (1988) stelt dat het inspelen

op een directe crisis een hoge prioriteit krijgt bij organisaties, aangezien het lastig is om duidelijk betekenis te kunnen geven aan de crisis. Dit kan impliceren dat een organisatie nog geen betekenis geeft aan een verandering die nog niet invloed op het werk van een organisatie lijkt te hebben, omdat het een lage prioriteit krijgt. Gemeenten reageren daarom misschien niet op een demografische transitie, omdat het op dit moment (nog) geen bedreiging vormt voor de gemeenten.

De regio adviseurs en de andere beleidsambtenaar sport gaven wel betekenis aan de demografische transitie door te stellen dat er economische en politieke en machtsontwikkelingen gaande zijn in de anticipeerregio's die betrekking hebben op de demografische transitie. Zij gebruikten hetzelfde frame als de overige beleidsambtenaren sport. De cue waarmee ze zich identificeren is echter verschillend. De regio adviseurs en de beleidsambtenaar sport stelden dat er daadwerkelijk onderzoek is dat laat zien dat er bevolkingsdaling komt. Hiermee willen ze laten zien dat er een mogelijke dreiging op de anticipeerregio's afkomt. Door deze mogelijke dreiging op de agenda te zetten willen ze bewustwording creëren bij de inwoners van de anticipeergebieden zodat zij hier tijdig maatregelen voor kunnen nemen. Ook vonden zij dat het aantal voorzieningen in de steden achteruit liep. Het wegtrekken van voorzieningen is één van de pijlers die Leidelmeijer & Marlet (2011) aangeven als een aanwijzing voor een mogelijke bevolkingsdaling. Alle geïnterviewden gebruikten dus vergelijkbare frames (machts en politiek frame). Daarnaast gaven de regio adviseurs ook betekenis middels een economisch frame. Echter kiezen de geïnterviewden andere cues waarmee ze zich identificeren (Maitlis & Christianson, 2014).

Er is ook een tweetal sportverenigingen die geen betekenis geeft aan de demografische transitie. Zij stelden dat de vereniging al tientallen jaren bestaat en dat ze tot nu toe altijd bestaansrecht hebben gehad. De verenigingen bekijken de omgeving op een rationele manier. Ze zijn financieel gezond en hebben voldoende leden om een aantal teams voor de competitie in te schrijven. Dus stelden de sportbestuurders dat ze zich niet hoeven aan te passen aan de ontwikkelingen van de demografische transitie. Zij gaven betekenis op basis van de cue die Weick (1995) schaaft onder enactive sensible environment. Cerulo (2006) geeft een verklaring voor het gebruik van deze cue. Zij noemt dit 'positive asymmetry'. Het gebruik van zo'n cue geeft een positieve blik naar de werkelijkheid. Dit is een manier van redeneren die men vaak in de sport terug ziet. Door de competitieve houding van de sport wordt de spanning tussen winnen en verliezen behouden. Als men verliest dan proberen de coaches de positieve punten eruit te halen. Sportbestuurders zijn net zo. Volgens Cerulo (2006) kunnen zij de bedreiging van de demografische transitie omgieten naar iets positiefs. Zolang ze winnen is er voor hen geen reden om hun koers te wijzigen. Een metafoor die hierboven eigenlijk is vertaald naar de demografische transitie.

De overige vier sportverenigingen gaven wel betekenis aan de demografische transitie. Deze sportbestuurders maakten gebruik van het machts en politieke frame om betekenis te geven aan de sociale waarde van hun vereniging (Maitlis & Christianson, 2014). De sportbestuurders doen vanuit hun eigen identiteit een beroep op de voordelen die de sportvereniging de gemeenschap biedt (grounded identity construction). Ze verkondigden dat de sportvereniging van uitermate belang is om de sociale cohesie binnen het dorp te behouden. Elk argument werd gebruikt om de lokale beleidsambtenaar dit zo goed mogelijk te laten inzien. De sportbestuurders vonden, geredeneerd vanuit hun eigen identiteit, dat het bestaansrecht van de vereniging van groot belang is voor de vereniging zelf en voor de anticipeerregio. Door te stellen dat de voetbalvereniging vaak één van de grootste verenigingen binnen een dorp is, proberen ze een machtspositie toe te eigenen.

De betekenisgeving op de demografische transitie door de respondenten is verschillend. Er is echter nog één ander verschil dat specifiek is gericht op de gemeente en de sportvereniging. Er is een discrepantie tussen de machtsbelangen die de gemeente en de sportvereniging hebben. De beleidsambtenaren sport gaven vanuit de cue grounded identity structure betekenis aan de demografische transitie en de gevolgen voor de beleidssector sport. Dit doen zij door rekening te houden met machtsbelangen van verschillende beleidsgebieden binnen de gemeente. De beleidsambtenaren sport kijken meer vanuit een helicopterview naar de ontwikkelingen van de demografische transitie binnen een anticipeergebied (Levelt, Metze & Salet, 2012). Zodoende zijn zij genooddaakt om afwegingen te maken in het sportbeleid die niet andere beleidsgebieden aantast. De bestuurders van sportverenigingen hoeven enkel op te komen voor de belangen van de sportvereniging en lijken zich niet bewust van de machtsbelangen die er binnen de gemeente zich afspelen. Weick (1995) geeft aan dat dit een retrospectieve manier van betekenis geven is aan de politiek en machtsverhoudingen.

Beleidsmedewerks sport, regio adviseurs en sport bestuurders denken dus verschillend over de gevolgen en ontwikkelingen van de demografische transitie. Deze meningsverschillen komen ook terug in de literatuur. De ideeën over de krimp wordt door wetenschappers als Van Dam, De Groot & Verwest (2007) anders gezien dan Leidelmeijer & Marlet (2011). Dit laat zien dat een alomvattende aanpak van de demografische transitie bemoeilijkt wordt.

5.2 Sensemaking en de economie in anticipeergebieden

De beleidsambtenaren sport en de sportbestuurders gebruikten beide het economische frame dat is gerelateerd aan de economie in de anticipeergebieden.

Het blijkt dat de belangen van de gemeenten en de verenigingen op economisch vlak eigenlijk hetzelfde zijn. Beide partijen willen financieel gezond blijven in tijden waarin de gemeente, en indirect de sportvereniging, moet bezuinigen. In de interpretatie van de belangen zit echter een verschil. De beleidsambtenaar sport en de sportbestuurder gebruikten beide vanuit hun eigen identiteit het economische frame om te zoeken naar oplossingen zodat de gemeente en de sportvereniging financieel gezond kunnen blijven. Hierbij wordt door de gemeenten naar alle beleidsterreinen gekeken, dus ook de sport. De bestuurder van de sportvereniging is daar de dupe van wegens de afhankelijkheidsrelatie die zij heeft met de gemeente. De sportvereniging is namelijk afhankelijk zijn van de subsidie en huurprijs die vanuit de gemeenten worden uitgegeven. De sportbestuurder gaf dan ook een andere interpretatie aan het economische frame. Vanuit hun identificatie met de sportvereniging ziet men dit als het probleem van de gemeente die bij de sportvereniging wordt neergelegd. Volgens Ravazi & Schulz (2006) zien de sportverenigingen dit als dreigend voor de identiteit en daarom maken ze het een probleem van de gemeente. De sportverenigingen hebben sfeer en gezelligheid hoog in het vaandel staan en willen alle doelgroepen binnen het anticipeergebied bedienen. Door de financiële bedreiging kan het betekenen dat de vereniging een andere financiële structuur er op moet nahouden. Dit kan vooral inwoners treffen met een lage sociaal economische status, die in een anticipeergebied leven (Verweij & Van der Lucht, 2011). Zij verlaten mogelijk de sportvereniging. Dit kan van invloed heeft op de identiteit van de sportverenigingen.

Alhoewel de gemeenten de sportvereniging niet erkennen als noodzakelijke voorziening voor de sociale cohesie, waarover verderop in deze scriptie meer, willen de gemeenten wel graag samenwerken om de continuïteit van de sportvereniging voor de toekomst te duiden. Door het aanbrengen van veranderingen in hun sportbeleid gaan gemeenten eigenlijk een strategische verandering maken. Volgens Gioia & Chittipeddi (1991) kunnen organisaties door een strategische verandering betekenis geven aan demografische transitie. De gemeenten willen in gesprek gaan met de sportverenigingen als gelijkwaardige partners om de bezuinigingen aan te pakken. Het lijkt daarbij dat de top-down benadering van de gemeenten verleden tijd is. Ze willen niet meer de sportvereniging het sportbeleid opleggen, maar willen in gesprek met de sportverenigingen treden. Volgens Gioia & Chittipeddi (1991) geven de gemeenten betekenis aan het belang dat zij hechten aan de samenwerking met de sportvereniging door de strategische verandering op het sportbeleid. De samenwerking begint dan ook steeds meer op de lichte samenwerkingsverbanden te lijken die Van den Dool & Schaap (2014) hebben geschetst. Lichte samenwerkingsverbanden zijn vormen waarbij geen nieuw orgaan, zoals een stichting, wordt gevormd en waarbij het samenwerkingsverband geen beslissingsbevoegdheid heeft. Hierbij geven de sportbestuurders wel

aan dat het van belang is dat de gemeente een duidelijk standpunt inneemt met betrekking tot het toekomstige sportbeleid, want anders ontstaan er problemen tijdens de samenwerking.

5.3 Sensemaking en de sociale functie van een sportvereniging

Tot nu toe is er in de discussie ingegaan op de betekenissen die respondenten toekennen aan de demografische transitie en de rol van de economie daarin. De respondenten geven betekenis aan de sociale functie die een sportvereniging in een anticipeerregio kan innemen. De verschillen en overeenkomsten daarin komen nu aan bod.

De sociale functie van de sportvereniging wordt zichtbaar doordat een verandering optreedt, namelijk de demografische transitie. In de sociale betekenis die de respondenten geven aan de verandering, benadrukken de respondenten de sociale ontmoeting (Verweel en Wolterbeek, 2011). Het betreft hier zowel de interne sociale cohesie alsmede de externe sociale cohesie van de sportvereniging.

Sportbestuurders gebruikten een sociale en cultureel frame om betekenis te geven. Dit deden ze door een aantal cues te benoemen, waarmee ze redeneerden vanuit hun eigen identiteit. Ze stelden dat leden van een sportvereniging bepaalde normen en waarden meekrijgen. Vanaf de jeugd probeert men, door het stellen van regels, bepaalde normen en waarden mee te geven, die iedereen binnen de vereniging accepteert. Mensen die lid zijn, zijn daardoor bereid om wat extra's voor de vereniging of voor elkaar te doen volgens de sportbestuurders. Er wordt zelfs gesproken van een 'ons kent ons' cultuur, waarbij de mensen die lid zijn bij de plaatselijke voetbalvereniging elkaar kennen en elkaar ook zien binnen de maatschappelijke verbanden van het dorp. Tevens proberen de sportverenigingen, vanwege de gevolgen van de demografische transitie, sport aan te bieden dat voor iedereen geschikt is. Hierdoor ontmoeten de leden op een vereniging elkaar en kunnen er nieuwe relaties en netwerken opgedaan worden. Volgens Forrest & Kearns (2001) zorgt dit ervoor dat er een sterke interne sociale cohesie aanwezig is die in de cultuur van de sportvereniging zit. Het wordt als 'normaal' gezien door de sportbestuurders dat de sportvereniging deze interne sociale cohesie bezit. Volgens Kaplan (2008) betekent dit dat er betekenis wordt gegeven aan de sportvereniging doordat de normen en waarden, die van jongs af aan al zijn meegegeven aan de huidige sportbestuurders, bij hen in het hoofd zit. Door de gedachte over wat 'normaal' is op een sportvereniging over te brengen op de jeugdleden, geven de sportbestuurders daarmee betekenis aan de sportvereniging.

Vanwege de te verwachte gevolgen van de demografische transitie is een aantal sportverenigingen zich aan het inzetten op de sociale omgeving van de vereniging in anticipeergebieden. Bewust

onderzoeken zij of er externe maatschappelijke groepen aan de sportvereniging gebonden kunnen worden. Door het ondernemen van deze actie gaven de sportbestuurders betekenis aan de demografische transitie (Weick, 1988). Door zelf actief op zoek te gaan naar andere manieren om de inwoners van het anticipeergebied te binden aan de vereniging, zorgen de sportbestuurders ervoor dat leden en inwoners gaan nadenken en zelf betekenis gaan geven aan een mogelijke dreiging van de demografische transitie. Op deze manier kan een sportbestuurder alvast laten blijken dat er iets aan de hand is en op een laagdrempelige manier begrip kweken bij haar leden om op een later tijdstip in te kunnen grijpen op de demografische transitie. Dit ingrijpen kan zowel positief als mede negatief zijn.

Tevens gaven sportbestuurders betekenis aan demografische veranderingen door gebruik te maken van het physical artifacts frame. De respondenten vonden dat de materiële kant van de sportvereniging, dus de velden en het clubhuis, hierbij een belangrijke positie inneemt. De accommodatie van de sportvereniging kan namelijk goed gebruikt worden voor andere groepen in de samenleving. Het kan steeds meer een buurthuiskarakter krijgen in de anticipeergebieden waar klaverjasclubjes terecht kunnen, hardloopevenementen kunnen starten en eindigen en sportdagen voor scholen en bedrijven kunnen plaatsvinden. Van Bottenburg & Schuyt (1996) zien zo'n physical artifact of accommodatie als een plek die sociale ontmoeting tussen verschillende groepen mensen mogelijk maakt. Door open te staan voor zoveel mogelijk doelgroepen binnen een anticipeergebied willen de sportbestuurders graag de maatschappelijke kracht van sport gebruiken om deze in te zetten voor de leefbaarheid en sociale cohesie. Mogelijk is bij deze sportverenigingen minder sprake van uitsluiting dan bij sportverenigingen die niet bewust bezig zijn met het aanbieden van sport voor verschillende doelgroepen.

Niet alle respondenten gaven op een positieve manier betekenis aan de sociale functie die een sportvereniging in een anticipeergebied kan innemen. Een tweetal beleidsambtenaren was negatief over de sociale functie van een sportvereniging. Zij gebruikten wat Weick (1995) noemt een grounded identity construction cue, om te stellen dat een sportvereniging niet noodzakelijk is voor de sociale structuur in een anticipeerregio. Ze denken dat als de sportvereniging niet meer bestaat in de toekomst dat dan de inwoners weer andere sociale verbanden zullen vinden waardoor de sociale structuur blijft bestaan. Vanuit het machts en politieke frame gaven zij betekenis aan de sociale functie van de sportvereniging. Vanuit hun eigen identiteit redeneerden zij dat een sportvereniging niet per definitie gered hoeft te worden. Op deze manier zorgen de beleidsambtenaren sport ervoor dat de sportvereniging niet ervan uit moet gaan dat de gemeente altijd bij zal springen als het bestaansrecht van de sportvereniging onder druk staat.

5.4 Methodologische discussie

In hoofdstuk drie is de methode van het onderzoek beschreven en de meerwaarde daarvan beargumenteerd om zowel beleidsambtenaren, regio adviseurs en sportverenigingen te interviewen. De keuze om respondenten met diverse achtergronden te interviewen heeft goed uitgepakt. Zo is gebleken dat door de verscheidenheid aan respondenten een beter verband gelegd is kunnen worden tussen de betekenisgeving van de respondenten.

Een nadeel van deze aanpak is het feit dat er maar drie beleidsambtenaren sport en drie regio adviseurs zijn geïnterviewd. Wegens de tijdspanne van het onderzoek was het voor mij niet mogelijk om meer beleidsambtenaren van de gemeente en regio adviseurs te interviewen. Deze beperking heeft er wel voor gezorgd dat de betrouwbaarheid van het onderzoek wellicht is aangetast. Een nog compleet beeld vanuit de gemeenten, had wellicht een beter beeld kunnen geven aan de problematiek van de demografische transitie.

Tijdens het uitschrijven en analyseren van de eerste paar interviews ben ik er achter gekomen dat ik suggestieve vragen kon stellen tijdens de interviews. Dit merkte ik doordat ik een vraag stelde en daarbij vaak zelf al een voorbeeld gaf. In sommige gevallen merkte ik dat dit de interviewer kon beïnvloeden. Deze gaf namelijk antwoord dat gebaseerd was op het voorbeeld dat ik gaf. Doordat ik tijdig signaleerde dat ik suggestieve vragen kon stellen heb ik daarmee rekening gehouden in de vraagstelling tijdens de verdere interviews.

Toen ik begon met het onderzoek had ik de gemeente Vlist eerst niet als één van de case studies op mijn lijstje staan. Ik wilde eigenlijk onderzoek doen in de gemeente Schoonhoven. Vanwege een interview met een regio adviseur werd ik getriggerd om het onderzoek te richten op de dynamiek van het sportbeleid van de gemeente Vlist. Vandaar dat ik uiteindelijk heb gekozen op niet de gemeente Schoonhoven, maar de gemeente Vlist als case study te onderzoeken.

5.5 Reflectie op het theoretisch kader

Deze scriptie heeft een toegevoegde waarde op wetenschappelijk gebied. Het onderzoek laat zien dat gemeenten en in mindere mate sportverenigingen een heterogene positie innemen in de thematiek van betekenisgeving. Daar komt bij dat betekenisgeving op het gebied van demografische transitie context afhankelijk blijkt te zijn. Om deze verscheidenheid aan betekenisgeving te onderscheiden is er gebruik gemaakt van verschillende frames volgens Maitlis & Christianson (2014). Binnen de frames werd er door de respondenten verschillende cues gebruikt (Weick, 1995). Deze frames en cues hebben ervoor gezorgd dat er binnen de complexiteit van de demografische transitie orde kon worden geschept.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de deelvragen de hoofdvraag beantwoord. De antwoorden op deze deelvragen zijn geformuleerd op basis van het theoretisch kader, de literatuur, de resultaten en de discussie. Allereerst zal er antwoord gegeven worden op de deelvragen. Vanuit die lijn wordt uiteindelijk de hoofdvraag beantwoord.

6.1 Beantwoording van de deelvragen

6.1.1 Welke betekenissen geven beleidsambtenaren en regio adviseurs aan de ontwikkelingen van de demografische transitie?

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de beleidsambtenaren sport en de regio adviseurs dezelfde frames (machts en politieke frame) gebruiken om betekenis te geven aan de ontwikkelingen van demografische transitie. Ze gebruiken echter verschillende cues waarmee ze zich identificeren (grounded identity structure). Twee beleidsambtenaren sport gebruiken de onderzoekscijfers als cue om te laten zien dat er nog geen bevolkingsdaling aanstaande is. Door het gebruik van deze cijfers willen de gemeenten voorkomen dat zij een negatief imago krijgen. De andere beleidsambtenaar sport en de regio adviseurs gebruiken onderzoekscijfers om te laten zien dat de bevolking wel gaat dalen in de toekomst. Hiermee proberen ze alvast bewustzijn te creëren bij de gemeente en overige instanties, zodat zij tijdig kunnen anticiperen op de demografische transitie.

Een andere conclusie die uit het onderzoek naar voren komt, betreft de betekenis die wordt gegeven aan de sociale functie van de sportvereniging. Een tweetal gemeenten gebruikt het machts en politieke frame om betekenis te geven aan de sociale waarde van de sportvereniging. Vanuit hun eigen identiteit stellen zij dat de sportvereniging niet van noodzakelijk belang is voor de sociale cohesie. Mocht de sportvereniging geen bestaansrecht hebben, dan zullen de gemeenten de sportvereniging niet per definitie willen behouden. De gemeenten stellen dat er andere sociale verbanden zullen ontstaan waardoor de sociale cohesie in de gemeenten behouden blijft.

6.1.2 Welke betekenissen geven de bestuurders van sportverenigingen aan de ontwikkelingen van de demografische transitie?

Er kan geconcludeerd worden dat sportverenigingen vanuit verschillende frames betekenis geven aan de demografische transitie. Twee sportverenigingen gebruiken een economisch frame om te stellen dat de demografische transitie niet van invloed is hun sportvereniging. Door geen betekenis te geven aan de demografische transitie gebruiken zij de cue die Weick (1995) schaaft onder

enactive sensible environment. De sportverenigingen stellen dat ze financieel gezond zijn en dat ze voldoende leden hebben om sport aan te bieden.

De andere sportverenigingen gebruiken een machts en politiek frame om betekenis te geven aan de demografische transitie. De sportbestuurders stellen vanuit hun eigen identiteit dat de sociale waarde van de sportvereniging van belang is voor de anticipeerregio. Hiermee proberen ze een machtspositie binnen de gemeente te krijgen.

Er is in deze scriptie ook onderzocht wat de functie van de sportvereniging kan zijn in een anticipeergebied. De sportbestuurders geven middels het sociale en culturele frame betekenis aan de sociale waarde van de sportverenigingen in de anticipeergebieden. Er kan geconcludeerd worden dat de sportverenigingen vanuit hun eigen identiteit een aantal cues gebruiken. De conclusie is dat de ons kent ons cultuur die in de sportverenigingen aanwezig is, voor een sterke interne sociale cohesie zorgt.

De sportbestuurders richten zich tevens op de externe sociale cohesie van de sportvereniging. Ze maken gebruik van het physical artifact frame. Er kan geconcludeerd worden dat de physical artifact van accommodatie als plek dient waar verschillende groepen inwoners van het anticipeergebied elkaar kunnen ontmoeten. Hierdoor denken sportbestuurders dat zij op het gebied van leefbaarheid een belangrijke factor te kunnen innemen in de samenleving van het anticipeergebied.

6.1.3 Hoe is de samenwerking tussen de gemeenten en de sportverenigingen in het kader van de demografische transitie?

Er kan geconcludeerd worden dat de beleidsambtenaren sport en de sportverenigingen dezelfde betekenis geven aan de samenwerking tussen beide organisaties. Zij gebruiken beide het economische frame om betekenis te geven aan de samenwerking. Vanwege de bezuinigingen van de Rijksoverheid zijn gemeenten genoodzaakt om te bezuinigen. De sportsector wordt daarbij ook geraakt. Vanuit hun eigen identiteit zoeken de gemeenten en de sportverenigingen samen naar oplossingen zodat ze beide financieel gezond kunnen blijven.

Er kan geconcludeerd worden dat de samenwerking tussen de gemeente en sportverenigingen door de respondenten als positief wordt ervaren. Waar men altijd gewend was om top-down te werken, gaan de gemeenten en de sportverenigingen nu als nagenoeg gelijkwaardige partners het samenwerkingsproces in. Volgens de sportverenigingen is het daarbij belangrijk dat de gemeente een rol als facilitator op zich neemt.

Tevens is het van belang dat de gemeente duidelijkheid creëert in haar visie op sport ten opzichte van de leefbaarheid in een anticipeergebied. Men kan hierbij concluderen dat lichte samenwerkingsverbanden tussen de gemeenten en de sportverenigingen kunnen werken. Een kanttekening hierbij is dat de sportbestuurders vanuit hun eigen identiteit voelen alsof het bezuinigingsprobleem waarmee de gemeente in haar maag zit bij de sportverenigingen wordt neergelegd. Dit wordt door de sportbestuurder als dreigend ervaren

6.2 Beantwoording van de hoofdvraag

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag van het onderzoek. Hieronder staat nogmaals de hoofdvraag vermeld.

‘Welke betekenissen geven de beleidsambtenaren van de gemeenten, regio adviseurs en sportbestuurders aan de sportvereniging in anticipeergebieden?’

Uit de conclusie van de deelvragen blijkt dat beleidsambtenaren sport, regio adviseurs en bestuurders van sportverenigingen corresponderende en contrasterende frames gebruiken om betekenis te geven aan de demografische transitie. Binnen deze frames wordt door de respondenten gebruik gemaakt van verschillende cues (Weick, 1995). Door deze verscheidenheid aan betekenisgeving kan geconcludeerd worden dat de problematiek van de demografische transitie per anticipeergebied verschillend is. Zowel vanuit de respondenten alsmede vanuit de literatuur is de problematiek van de demografische transitie context afhankelijk. Dit bemoeilijkt daardoor een alomvattende aanpak van de demografische transitie in anticipeergebieden.

Als men bovenstaande specificeert kan er geconcludeerd worden dat de verscheidenheid aan betekenisgeving vooral komt door de identiteit waaruit de respondenten praten. De Rijksoverheid geeft betekenis aan de bevolkingsdaling door de ontwikkelingen die bij de demografische transitie te verbinden aan de leefbaarheid die in het geding komt. Vandaar dat de Rijksoverheid anticipeergebieden heeft vastgesteld om een signaal af te geven dat er ontwikkelingen in de toekomst op de anticipeerregio's afkomen waarop de gemeenten dan tijdig op kunnen anticiperen. Door deze aanpak van het probleem, wordt het gevaar van de demografische transitie top-down gepresenteerd. Echter, zolang de noodzaak niet hoog is en de cijfers niet in het nadeel van de gemeenten zijn, zullen gemeenten zich niet willen identificeren met dit toekomstige probleem. Vanuit hun eigen identiteit willen en kunnen gemeenten nog geen betekenis hieraan geven, omdat ze niet precies weten wat de verandering inhoudt.

Hetzelfde geldt voor een tweetal bestuurders van sportverenigingen. Zij geven aan dat het al jaren goed gaat met de sportvereniging, dus waarom zou men hun beleid drastisch veranderen. Er

kan geconcludeerd worden dat zolang gemeenten niet helder op hun netvlies hebben staan voor welke uitdagingen en problemen zij in de toekomst komen te staan, kan men ook niet verwachten dat sportbestuurders op dit moment wel zouden anticiperen op de demografische transitie. Als de gemeente wel helder op haar netvlies heeft staan welke uitdagingen de demografische transitie met zich meebrengt kunnen de sportverenigingen zich daar echter wel mee identificeren.

De samenwerking tussen de gemeenten en sportverenigingen worden door alle respondenten gezien vanuit het economische frame. Doordat de bezuinigingen vanuit de Rijksoverheid top-down worden neergelegd zijn gemeenten genoodzaakt om ook te bezuinigen op het sportbeleid. De sportverenigingen ervaren de nieuwe lichte samenwerkingsverbanden die hierdoor ontstaan als prettig. Vanuit hun eigen identiteit vinden zij dat de bezuiniging nog steeds een probleem zijn van de gemeenten.

Door de bezuinigingsgedachte geven niet alle beleidsmedewerkers sport deze betekenis aan de sociale functie die een sportvereniging kan hebben in een anticipeergebied. Vanuit het machts en politieke frame willen ze daarmee een signaal afgeven naar de sportverenigingen. Deze signaal betekent dat de sportvereniging niet moet verwachten dat de gemeente de sportvereniging altijd zal blijven steunen als deze geen bestaansrecht meer heeft. Waar de gemeenten wel het belang, maar niet de noodzaak van de sociale functie van de sportvereniging zien, geven sportbestuurders juist wel betekenis aan de sociale functie van de sportvereniging. Vanuit hun identiteit zien zij dat de sportvereniging een bijdrage kan leveren aan de interne en externe sociale cohesie binnen een anticipeergebied.

7. Aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden er aanbevelingen gedaan richting de opdrachtgever van deze scriptie, namelijk NOC*NSF. Tevens wordt er een aanbeveling gedaan voor mogelijk vervolgonderzoek.

7.1 Praktische aanbevelingen

Uit de conclusie blijkt dat de demografische transitie per anticipeergebied verschillend is door de verscheidenheid aan betekenisgeving. Vanwege de verschillende belangen lijkt een alomvattende aanpak van de demografische transitie daardoor lastig. Daar komt bij dat niet alle gemeenten inzien wat de sociale functie van een sportvereniging kan zijn. De aanbeveling richting NOC*NSF is dan ook om te investeren in het uitdragen van en nadruk te leggen op de maatschappelijke kracht van sport in anticipeergebieden zodat de sportsector ook daar haar bestaansrecht kan behouden en de gemeenten gebruik kan maken van de sociale functie die de sportvereniging voor haar gemeente betekent.

De aanbeveling richt zich op de lobby met de gemeenten die gelegen zijn in anticipeergebieden. In de inleiding is geschetst dat NOC*NSF de ambitie heeft om de sportparticipatie onder de Nederlandse bevolking met 10% te verhogen. Dankzij de ontwikkeling van vergrijzing en ontgroening die speelt in anticipeergebieden, staat de sportparticipatie in anticipeergebieden onder druk. NOC*NSF wil in deze regio de sporters behouden voor de sport door de verschraling van het sportaanbod tegen te gaan. Daarnaast herbergen anticipeergebieden een grote doelgroep (3.349.200 inwoners), de volwassenen, waar een grote kans ligt om de sportparticipatie positief te beïnvloeden.

Door lokaal advies te geven aan gemeenten en aan de sportverenigingen kan men inspelen op de betekenis die wordt gegeven aan de kracht van sport. NOC*NSF kan hier een rol inspielen door per anticipeergebied aan tafel te gaan zitten met de gemeente en de voetbalverenigingen die in deze gemeente gelegen zijn. Aan de hand van gesprekken met beide partijen kan NOC*NSF een vinger krijgen achter de belangen die er per anticipeergebied spelen. Als de belangen in kaart zijn gebracht kan NOC*NSF advies geven over de rol die de sportsector in dit anticipeergebied kan innemen om de sociale cohesie en de leefbaarheid in de toekomst te bewaren. Stuur daarbij aan op samenwerking. Als gemeente en sportverenigingen met elkaar wat willen bereiken in het kader van het behoud van de leefbaarheid zijn beide partijen sterker als ze samenwerken. Deze afhankelijkheidsrelatie kan terugkomen in het aangaan van lichte samenwerkingsverbanden. Stuur erop dat gemeente en sportvereniging een gelijkwaardige samenwerking aangaan, waarbij wordt ingegaan op beide

belangen. Geen top-down structuur hanteren, maar een samenwerkingsverband gebruiken die is ingericht op gelijkwaardigheid. Het is daarbij wel van belang dat de gemeente een duidelijk standpunt inneemt wat betreft haar toekomstige sportbeleid. Alleen op deze manier kunnen sportverenigingen, samen met de gemeente, de kracht van sport benutten.

7.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Deze scriptie geeft inzicht in de verschillende betekenissen die beleidsambtenaren sport, regio adviseurs en sportbestuurders geven aan de demografische transitie in anticipeerregio's. De respondenten hebben in dit onderzoek aangegeven dat er een afhankelijkheidsrelatie bestaat tussen de gemeenten en sportverenigingen die gericht is op het economische frame. De sportverenigingen zijn namelijk afhankelijk van het accommodatiebeleid en de subsidiestructuur van de gemeenten. Vanwege deze afhankelijkheidsrelatie is het aan te raden om middels vervolgonderzoek de betekenisgeving van beleidsambtenaren over het sportbeleid in kaart te brengen. Hierdoor kan achterhaald worden hoe de verschillende beleidsambtenaren van de gemeente betekenis geven aan het sportbeleid. Dit kan ervoor zorgen dat het voor sportverenigingen duidelijk wordt welke positie sport in het gemeentelijk beleidsveld inneemt. Door inzichtelijk te hebben welke rol de sportverenigingen in de gemeente hebben, kan de sportvereniging haar toekomstig beleid hier eerder op afstemmen en zij eerder inspelen op kansen en bedreigingen vanuit de gemeente.

Literatuurlijst

Bartunek, J.M., Rousseau, D.M., Rudolph, J. & DePalma, J.A. (2006). Sensemaking, emotion, and assessments of an organizational change initiated by others. *The journal of applied behavioral science*, 42, 182-206

Berg, E. van den., Dekker, P., & Hart, J. de. (2008). Verenigingsleven en maatschappelijk middenveld. In: P. Schnabel, R. Bijl & J. de Hart (Eds.). *Betrekkelijke betrokkenheid. Studies in sociale cohesie*, (pp 65-90). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs

Boessenkool, J., Lucassen, J., Waardenburg, M., & Kemper, F. (2011). *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*. Nieuwegein: Arko Sports Media

Bottenburg, M. van. (1996). *Afstemmend van vraag en aanbod op de sportinformatiemarkt*. Amsterdam: Diopter.

Bottenburg, M. van., & Schuyt, K. (1996). *De maatschappelijke betekenis van sport*. Arnhem: NOC*NSF

Breedveld, K., & Meulen, R. van der, (2003). Vertrouwen in de Sport. Een Empirische Analyse van de Relatie tussen Sportdeelname en Sociaal Kapitaal. *Vrijtijdstudies*, 20, 37-49

Campbell, A., & Hausenblas, H.A. (2009). Effects of exercise interventions on body image: a meta-analysis. *Journal of Health Psychology*, 14, 780-793

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2013) *Sport in beeld: De bijdrage van sport aan de Nederlandse economie in 2006, 2008 en 2010*. Den Haag/Heerlen: CBS

Cerulo, K.A. (2006) *Never saw it coming: Cultural challegnes to envisioning the worst*. Chicago: University of Chicago Press

Christianson, M.K., & Sutcliffe, K.M. (2009). Sensemaking, high-reliability organizing, and resilience. In Croskerry, P., Cosby, K.S., Schenkel, S.M., & Wears, R.L. (Eds) *Patient safety in emergency medicine*, (27-33). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins

Claessens, G. (2012, 22 november). *Krimp treft verenigingen hard*. *De Limburger*. Verkregen op 13 mei 2014, via:
http://www.limburger.nl/article/20121122/REGIONIEUWS01/121129617/1056#Krimp_treft_vereniging_hard

Cunliffe, A., & Coupland, C. (2012). From here to villain to hero: Making experience sensible through embodied narrative sensemaking. *Human Relations*, 65, 63-88

Dam, F. van., Groot, C. de., & Verwest, F. (2007). Zeven misverstanden over bevolgingskrimp. *Geografie*, 16, 20-23

Dool, L. van den., & Schaap, L. (2014). Intergemeentelijk samenwerken: het kan ook licht: Een verkenning van lichte vormen van intergemeentelijke samenwerking. *Bestuurskunde*, 23, 65-76

Droogh, D.J., Dicou, L., & Eijkelkamp, R. (2013). *Factsheets krimp- en anticipeergebieden: Feiten en cijfers bij rapport 'Detailhandel en leefbaarheid'*. Nijmegen: Droogh Trommelen en Partners

Edwards, A., & Skinner, J. (2009). *Qualitative research in sport management*. Oxford: Butterworth- Heinemann

Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38, 2125-2143

Gardenier, J.D., Nanninga, M., Reijn, H. Van., & Weijer, A. (2011). *Leven in de leegte: Leefbaarheid in Noord Groningen anno 2010*. Groningen: Stichting Bedreigd Bestaan

Gemeente Borger-Odoorn. (2014). *Over de gemeente*. Verkregen op 16 februari 2014, via: <http://www.borger-odoorn.nl/over-de-gemeente.html>

Gemeente Vlist. (2014). *De gemeente Vlist*. Verkregen op 16 februari 2014, via: http://www.gemeentevlist.nl/over-vlist/de-gemeente-vlist_3213/

Gemeente Oud-Beijerland. (2014). *Historie*. Verkregen op 16 februari 2014, via: http://www.oud-beijerland.nl/ontdek-oud-beijerland/historie_42023/

Gioia, D.A., & Chittipeddi, K. (1991). Sensemaking and sensegiving in strategic change initiation. *Strategic Management Journal*, 12, 433-448

Groenewold, G., & Beer, J. de. (2010). *Scenariostudie ontwikkeling multi-etnische samenleving tot 2040 met bijzondere aandacht voor MOE-landers: deelrapport 1, traject "prognoses"*. Den Haag: VROM-WWI.

Harris, S.G. (1994). Organizational Culture and Individual Sensemaking: A Schema-Based Perspective. *Organization Science*, 5, 309-321

Hart, J. de., Knol, F., Maas-de Waal, C., & Roes, T. (2002). *Zekere banden: sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau

Hendriksen, T., & Hoogwerf, I. (2012). *Sportersmonitor 2012*. Arnhem: NOC*NSF

Hoekman, R. (2013). *Recessiepeiling gemeenten 2013: Doorwerking economische recessie op gemeentelijk sportbudget*. Utrecht: Mulier Instituut

Hurenkamp, M. & Tonkens, E. (2011). *De onbeholpen samenleving: Burgerschap aan het begin van de 21e eeuw*. Amsterdam: Amsterdam University Press/NICIS instituut

Kaplan, S. (2008). Framing contests: Strategy making under uncertainty. *Organization Science*, 19, 729-752

Knop, P. de., Hoyng, J., & Theeboom, M. (1998). *De sociale functies en betekenissen van sport*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel

Huygen, A., & Meere, F. de. (2008). *De invloed en effecten van sociale samenhang: Verslag van een literatuurverkenning*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Jongbloed, C.W. (2010). *Sport voor cohesie, maar levert het ook iets op?: Het effect van sportinvesteringen in de openbare ruimte op het ontstaan en versterken van contacten in de buurt*. Utrecht: Universiteit Utrecht, faculteit Geowetenschappen.

Koning Willem-Alexander. (2013). *Troonrede 2013*. Verkregen op 1 juli 2014, via: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013.html>

Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond. (2013). Jaarverslag: 'Een koploper in Europa'. Verkregen op 23 juni 2014, via: <http://www.knvb.nl/nieuws/31782/met-stijgend-ledental-een-koploper-europa>

Leidelsemeijer, K., & Marlet, G. (2011). *Leefbaarheid in krimpgebieden*. Amsterdam: RIGO Research en Advies

Levelt, M., Metze, T., & Salet, W. (2012). *Conflict in samenwerking: De geloofwaardigheid van regionale verstedelijking*. Den Haag: Icis Institute.

Verweij, A., & Lucht, F. van der. (2011). *Gezondheid in krimpregio's*. Bilthoven: RIVM

Maitlis, S. (2005). The social process of organizational sensemaking. *Academy of Management Journal*, 48, 21-49

Maitlis, S., & Christianson, M.K. (2014). Sensemaking in Organizations: Taking stock and moving forward. *The Academy of Management Annals Londen*, 8, 57-125

Maitlis, S., & Sonenshein, S. (2010). Sensemaking in crisis and change: Inspiration and insights from Weick. *Journal of Management Studies*, 47, 551-580

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2008). *De kracht van sport*. Den Haag: Ministerie van VWS

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. (2007). *Actieplan Krachtwijk: Van aandachtswijk naar krachtwijk*. Den Haag: Ministerie van VROM

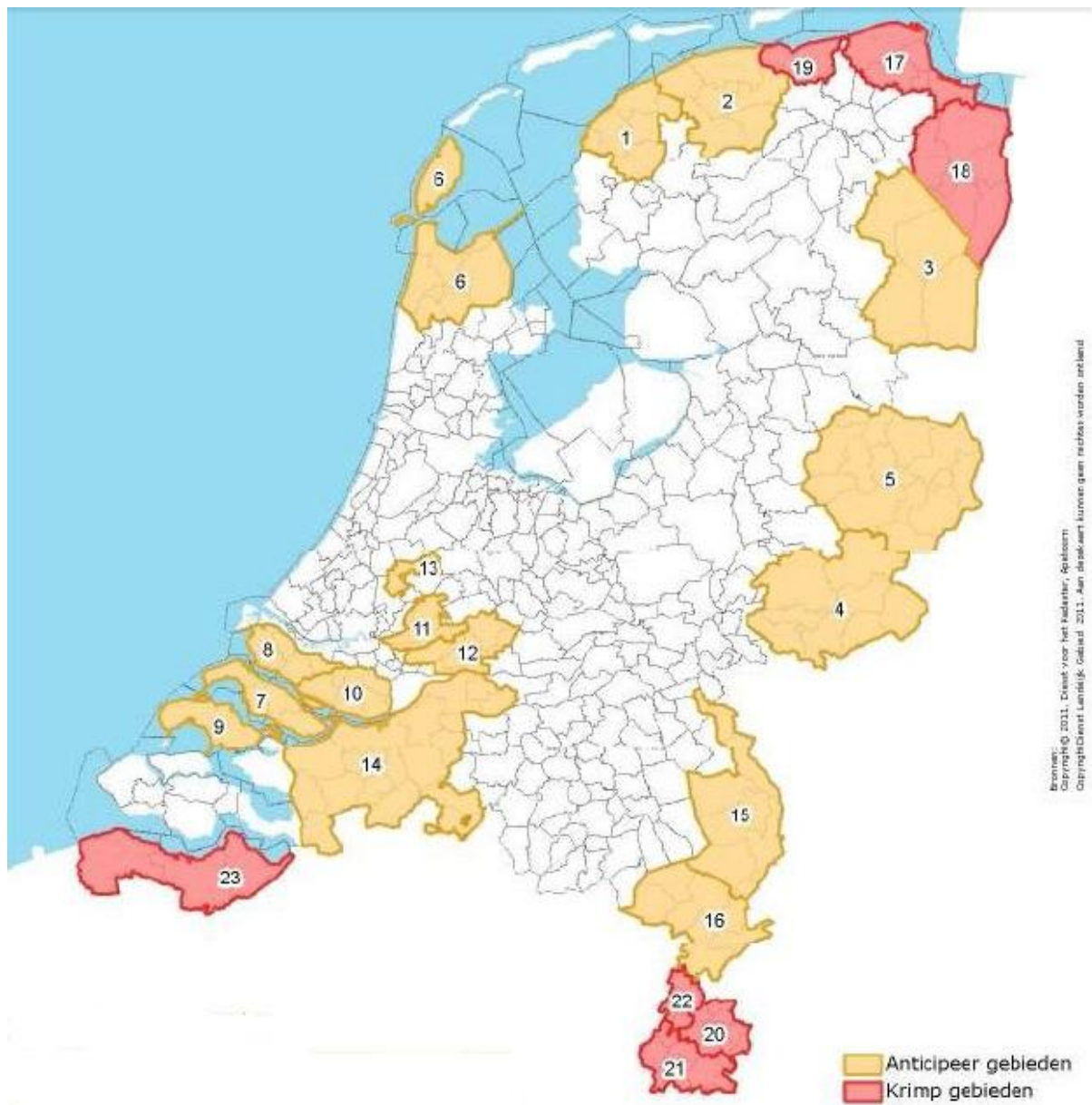
Nimwegen, N. van., & Praag, C. van. (2012). Actief ouder worden in Nederland. In: Nimwegen, N. van., & Praag, C. van. (Eds.) *Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2012: Actief ouder worden in Nederland*, (pp. 13-36). Amsterdam: Amsterdam University Press

- NOC*NSF. (2012). *Sport Inspireert!: Sportagenda 2016*. Nieuwegein: Arko Sports Media
- NOC*NSF. (2013). *Samen winnen: sterke buurten met sport*. Verkregen op 2 december 2013, via: <http://arko.onlinetouch.nl/21>
- Putnam, R.D. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster
- Ravasi, D., & Schultz, M. (2006). Responding to organizational identity threats: Exploring the role of organizational culture. *Academy of Management Journal*, 49, 433-458
- Rijk., Vereniging voor Nederlandse Gemeenten., Interprovinciaal Overleg. (2009). *Krimpen met Kwaliteit: interbestuurlijk actieplan bevolkingsdaling*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken.
- Rijksoverheid. (2012, januari 26). *Aanpak bevolkingsdaling in de tweede kamer, nieuwsbrief*. Verkregen op 2 december 2013, via: <https://abonneren.rijksoverheid.nl/nieuwsbrieven/archief/artikel/42/388e9c85-f937-4b52-8816-f0fe5a623e5d/2c4be505-9a1b-4cb4-a793-738fee7a7da2>
- Rijksoverheid. (n.d.) *Bevolkingskrimp*. Verkregen op 4 maart 2014, via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bevolkingskrimp>
- Saitua Nistal, R., & Schep, N. (2013). *Maatschappelijke kosten en baten van beleidsalternatieven op het terrein van wonen en voorzieningen*. Amsterdam: Economisch Instituut voor de Bouw
- Scheerder, J., Theeboom, M., Bergh, K. van den., & Knop, P. de. (2006). Sport en Sociale Cohesie: Een Overzicht van Onderzoeksmateriaal in Vlaanderen. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen*, 2, (pp 77-85). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool
- Svetlova, E. (2007). Sensemaking in economics: economic activity from a socialphilosophical perspective. *Erasmus Journal for Philosophy and Economics*, Volume 3, 136-138.
- Schnabel, P. (2000). Vergroting van maatschappelijke cohesie door versterking van desociale infrastructuur. Probleemverkenning en aanzet tot beleid. In: Hortulanus, R.M., & Machielse, J.E.M. (Eds.). *In de marge. Het sociaal debat*, 1 (pp 21-34). Den Haag: Elsevier
- Slabbekoorn, H.L.F. (2013). *Burgerparticipatie en de invloed van gemeentebesturen*. Utrecht: Universiteit Utrecht
- Sportdorp (n.d.). *Factsheet sportdorp*. Arnhem: NOC*NSF
- Uslaner, E. (1999). Vrijwilligerswerk en sociaal kapitaal. In P. Dekker (ed.). *Vrijwilligerswerk vergeleken*, (pp 181-206). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Veenhoven, R. (2000). *Leefbaarheid, betekenissen en meetmethoden*. Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam

- Verhoeven, N. (2007). *Wat is onderzoek*. Den Haag: Boom onderwijs
- Verweel, P., & Wolterbeek, N. (2011). *De alledaagse kracht van sport*. Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Weick, K.E. (1988). Enacted sensemaking in crisis situations. *Journal of Management Studies*, 25, 305-317
- Weick, K.E. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Londen: Sage Publications.
- Weick, K.E., Sutcliffe, K.M., & Obstfeld, D. (2005). Organizing and the process of sensemaking. *Organization Science*, 16, 409-421
- Weber, K., & Glynn, M.A. (2006). Making sense with institutions: Context, thought and action in Karl Weick's theory. *Organizations studies*, 27, 1639-1660

Bijlagen

Bijlage I Factsheet anticipeergebieden

Overzicht anticipeer- en krimpregio's

NR	ANTICIPEER-REGIO	GEMEENTEN
1	NOORD-WEST FRIESLAND	HET BILD FRANEKERADEEL LITTENSERADIEL MENAMERADIEL HARLINGEN BOARNSTERHIM LEEUWARDERADEEL
2	NOORD-OOST FRIESLAND	DONGERADEEL DANTUMADIEL KOLLUMERLAND C.A. ACHTKARSPLEN TYTSJERKSTERADIEL FERWERDERADIEL
3	OOST-DRENTHE	EMMEN BORGER- ODOORN COEVORDEN AA EN HUNZE
4	ACHTERHOEK	BRONCKHORST BERKELLAND DOETINCHEM MONTFERLAND OUDE IJSELSTREEK AALTEN OOST GELRE WINTERSWIJK
5	TWENTE	HELLEDOORN RIJSSEN-HOLTEN HOF VAN TWENTE HAAKSBERGEN ENSCHDE HENGLO WIERDEN BORNE ALMELO TWENTERAND TUBBERGEN DINKELLAND OLDENZAAL LOSSER
6	KOP VAN NOORD-HOLLAND	DEN HELDER HARENKARSPLEN SCHAGEN NIEDORP ANNA PAULOWNA WIERINGEN WIERINGERMEER ZIJPE TEXEL
7	GOEREE-OVERFLAKKEE	OVERFLAKKEE MIDDELHARNIS DIRKSLAND GOEDEREDEE
8	VOORNE-PUTTEN	WESTVOORNE BRIELLE HELLEVOETSSLUIS BERNISSE SPIJKENISSE
9	SCHOUWEN-DUIVELAND	SCHOUWEN-DUIVELAND

NR	ANTICIPEER-REGIO	GEMEENTEN
10	HOEKSCHÉ WAARD	OUD-BEIJERLAND KORENDIJK STRIJEN CROMSTRIJEN BINNENMAAS
11	GROENE HART ZUID HOLLAND: KRIMPENERWAARD	BERGAMBACHT NEDERLEK OUDERKERK SCHOONHOVEN VLIST
12	GROENE HART ZUID HOLLAND: ALBLASSERWAARD VIJFHEERENLAND	GORINCHEM GRAAFSTROOM HARDINXVELD-GIESSENDAM GIESSENLANDEN ZEDERIK LEERDAM LIESVELD NIEUW-LEKKERLAND
13	GROENE HART ZUID HOLLAND: RIJNSTREEK	RIJNSWOUDE ALPHEN A/D RIJN NIEUWKOOP
14	WEST-BRABANT	WOENSDBRECHT BERGEN OP ZOOM STEENBERGEN MOERDIJK HALDERBERGE ROOSENDAAL RUCPHEN ZUNDERT ETTEN-LEUR ALPHEN-CHAAM BAARLE-NASSAU BREDA OOSTERHOUT DRIMMELEN WERKENDAM WOUDBRICHEM AALBURG GEERTRUIDENBERG THOLEN
15	NOORD-LIMBURG	MOOK-MIDDELAAR GENNEP BERGEN VENRAY HORST A/D MAAS VENLO PEEL EN MAAS
16	MIDDEN-LIMBURG	BEESEL ROERMOND ROERDALEN ECHT-SUSTEREN MAASGOUW LEUDAL WEERT NEDERWEERT
17	EEMSDDELTA	APPINGEDAM DELFZIJL EEMSMOND LOPPERSUM
18	NOORD-OOST GRONINGEN	BELLINGWEDDE MENTERWOLDE OLDAMBT PEKELA STADSKANAAL VEENDAM VLAGTWEDDE
19	DE MARNE	DE MARNE

NR	ANTICIPEER-REGIO	GEMEENTEN
20	PARKSTAD	BRUNSSUM HEERLEN KERKRADE NUTH LANDGRAAF ONDERBANKEN SIMPELVELD VOERENDAAL
21	MAASTRICHT MERGELLAND	MEERSEN VALKENBURG A/D GEUL EIJSDEN-MARGRATEN GULPEN-WITTEM VAALS MAASTICHT
22	WESTELIJKE MIJNSTREEK	SITTARD-GELEEN STEIN BEEK SCHINNEN
23	ZEEUWS-VLAANDEREN	HULST SLUIS TERNEUZEN

Bijlage II   Topiclijst

Respondent:

Leeftijd:

Functie:

Geslacht:

Krimp

- Beeld in de regio van de geïnterviewde
- Oorzaak
- Kenmerken
- Positieve en negatieve gevolgen
- Huidige en toekomstige ontwikkelingen

Gemeente

- Bewustzijn?
- Huidig en toekomst krimpbeleid
- Rol van de sportvereniging in het beleid
- Sport en leefbaarheid
- Bezuinigingen en sport

Sport

- Bewustzijn?
- Gevolgen voor de sportvereniging
- Maatschappelijke waarde van de sportvereniging in het dorp
- Inspelen op krimp ja of nee?
- Sociale cohesie in het dorp
- Beeld gemeente
- Toekomst en continuïteit

Samenwerken

- Huidige situatie
- Positief en negatief
- Topdown versus bottom up
- Welke rol sport en andere beleidsgebieden
- Randvoorwaarden voor samenwerking